

Liiketoimintaa turvallisesti

**Kansallinen strategia
yrittötoiminnan turvalli-
suuden parantamiseksi**

Helsinki 2012

30/2012

Sisäasiainministeriö

Kuvailulehti

Julkaisun päivämäärä: 21.8.2012

Tekijät: (toimielimestä toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Yritysturvallisuuden kansallinen yhteistyöryhmä, puheenjohtaja Leena Linnainmaa, sihteeri Tarja Mankkinen Asiantuntijatyöryhmä, puheenjohtaja Markku Rajamäki, sihteeri Ari Evwaraye

Julkaisun laji: Työryhmämuistio

Toimeksiantaja: Sisäasiainministeriö

Julkaisun nimi: Liiketoimintaa turvallisesti – kansallinen strategia yritystoiminnan turvallisuuden parantamiseksi

Julkaisun osat: Johdanto, muistio, liitteet

Tiivistelmä: Kansallisen strategian yritystoiminnan turvallisuuden parantamiseksi tavoitteena on, että suomalaisyrityksillä on edellytykset harjoittaa liiketoimintaansa ilman, että rikollinen toiminta, onnettomuudet ja häiriötilanteet niitä merkittävästi häiritsevät. Strategia on jatkoa vuonna 2006 laaditulle ensimmäiselle elinkeinoelämän ja viranomaisten yhteiselle strategialle yritystoiminnan rikosturvallisuuden parantamiseksi. Strategia on valmisteltu rinnakkain kolmannen sisäisen turvallisuuden ohjelman valmistelun kanssa, ja strategian 28 toimenpiteestä suurin osa sisältyy myös sisäisen turvallisuuden ohjelmaan. Yritystoiminnan turvallisuuden kannalta kriittisiksi aloiksi strategiassa on valittu neljä elinkeinoelämän alaa. Kaupan alalle kasaantuu yhä suurempi osuus elinkeinoelämään kohdistuvasta omaisuusrikollisuudesta ja työntekijöihin kohdistuvasta väkivallan uhkasta. ICT-, logistiikka- ja rakennusalat ovat kriittisiä sen vuoksi, että lähes kaikki muut elinkeinoelämän alat ovat niistä riippuvaisia ja niissä ilmenevät turvallisuusongelmat heijastuvat muualle laajasti. Strategiassa on tunnistettu kuusi yritysturvallisuuden osa-aluetta, joissa esiintyviin haasteisiin ei ole riittävää yhteiskunnallista vastetta. Näitä osa-alueita ovat henkilöriskit, yritysten

asema oikeus-politiikassa ja turvallisuusjohtamisen edellytykset, vastapuoli- ja kilpailua vääristävät riskit, omaisuusriskit, tietopääomaan kohdistuvat riskit sekä yritysten omatoiminen varautuminen. Strategia sisältää toimenpiteitä muun muassa työssä kohdatun väkivallan ja sen uhkan vähentämiseksi, viranomaisten ja elinkeinoelämän yhteistyön ja tietojenvaihdon edistämiseksi, yritysten rikosturvallisuutta koskevan tutkimustiedon lisäämiseksi, yritystoiminnan rikollisen hyväksikäytön estämiseksi sekä yritysten tietoturvallisuuden tason nostamiseksi. Strategia toimeenpannaan valtioneuvoston alaisissa virastoissa osana näiden toiminnan ja talouden suunnittelua. Muut toimenpiteiden vastuutahot toimeenpanevat strategiaa näiden kanssa erikseen sovittavalla tavalla. Strategian toimeenpanoa seuraa yritysturvallisuuden kansallinen yhteistyöryhmä.

Avainsanat (asiasanat): elinkeinoelämä, ennaltaehkäisy, kauppa, lakiehdotukset, markkinointi, omatoiminen varautuminen, onnettomuustutkinta, palontorjunta, poikkihallinnollisuus, poliisi, rahanpesu, rekisterit, rikollisuuden ehkäisy, sisäinen turvallisuus, tietoturvallisuus, turvallisuuden parantaminen, työturvallisuus, yhteistyö

Muut tiedot: ISBN 978-952-491-769-8 (pdf)

Sarjan nimi ja numero: Sisäasiainministeriön julkaisusarja 30/2012

ISSN: 1236-2840

ISBN: 978-952-491-768-1

Kokonaissivumäärä: 28

Kieli: Suomi

Hinta: 20 € + alv

Luottamuksellisuus: Julkinen

Jakaja: Sisäasiainministeriö

Kustantaja: Sisäasiainministeriö

Inrikesministeriet

Presentationsblad

Utgivningsdatum: 21.8.2012

Författare: (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare) Den nationella samarbetsgruppen för företagssäkerhet, ordförande Leena Linnainmaa, sekreterare Tarja Mankkinen
Sakkunniggruppen, ordförande Markku Rajamäki, sekreterare Ari Evwaraye

Typ av publikation: Promemoria av arbetsgruppen

Uppdragsgivare: Inrikesministeriet

Publikation: Trygg affärsverksamhet – den nationella strategin för förbättring av säkerhet i företagsverksamhet

Publikationens delar: Inledning, promemoria, bilagor

Referat: Målet för den nationella strategin för förbättring av säkerhet i företagsverksamhet är att finländska företag har förutsättningar att idka sin näringsverksamhet utan att brottslighet, olyckor och störningstillstånd stör dem avsevärt. Strategin är en uppföljning till den år 2006 framställda första gemensamma strategi mellan näringslivet och myndigheterna för förbättring av företagsverksamhetens brottsäkerhet. Strategin har förberetts parallellt med förberedelsen av det tredje programmet för inre säkerhet och av strategins 28 åtgärder ingår största delen även i programmet för inre säkerhet. Fyra branscher inom näringslivet har inom strategin valts som kritiska för företagssäkerhet. Varuhandelsbranschen samlar en allt större andel av egendomsbrott som riktar sig mot näringslivet och även av hot om våld som riktar sig mot arbetstagare. ICT-, logistik- och byggbranscher är även kritiska på grund av att nästan alla övriga branscher i näringslivet är beroende av dem och de säkerhetsproblem som uppstår i dessa återspeglas omfattande i andra områden. Strategin identifierar sex områden inom företagssäkerhet vars utmaningar inte ännu har bemötts på ett tillfredsställande sätt på samhälls nivå. Dessa områden är personrisk, företagets ställning i rättspolitik och förut-

sättningar för säkerhetsinriktat ledarskap, kontrahentrisker och risker som snedvrider konkurrens, egendomsrisker, risker som riktar sig mot kunskapskapital samt företagens egna beredskapsarbete. Strategin innehåller åtgärder för bland annat att minska våld och hot om våld i arbetslivet, förbättra samarbetet och informationsutbytet mellan näringslivet och myndigheter, öka forskning om företags brottsäkerhet, förhindra utnyttjande av företag till brottsliga ändamål samt höja nivån av företagets datasäkerhet. Strategin verkställs inom anstalter som lyder under statsrådet genom deras verksamhets- och budgetplanering. Övriga ansvarsparter för åtgärderna verkställer strategin i enlighet med det som överenskommit med dem. Den nationella samarbetsgruppen för företagssäkerhet övervakar verkställandet av strategin.

Nyckelord: näringsliv, förebyggande, handel, lagförslag, marknadsföring, beredskapsarbete, olycksfallsutredning, brandbekämpning, tväradministrativ verksamhet, polisen, penningtvätt, register, förebyggande av brottslighet, inre säkerhet, datasäkerhet, förbättring av säkerhet, arbetsplats-säkerhet, samarbete

Övriga uppgifter: ISBN 978-952-491-769-8 (pdf)
www.intermin.fi/publikationer

Seriens namn och nummer: Inrikesministeriets publikation 30/2012

ISSN: 1236-2840

ISBN: 978-952-491-768-1

Sidoantal: 28

Språk: Finska

Pris: 20,00 €+moms

Sekretessgrad: Offentlig

Distribution: Inrikesministeriet

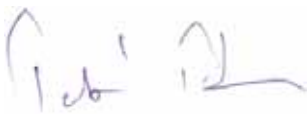
Förläggare/utgivare: Inrikesministeriet

Lukijalle

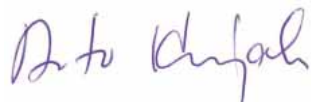
Elinkeinoelämän ja viranomaisten yhteistyö yritystoiminnan turvallisuuden parantamiseksi osana laajempaa sisäisen turvallisuuden työtä tehostui merkittävästi vuonna 2005. Sisäasiainministeriö asetti tuolloin työryhmän laatimaan elinkeinoelämän ja viranomaisten yhteisen strategian yritystoiminnan turvallisuuden parantamiseksi. Tavoitteena oli kehittää kumppanuuteen perustuvaa yhteistyötä viranomaisten ja yksityisen sektorin kesken turvallisuuden kehittämiseksi. Strategian nojalla asetettiin yritysturvallisuuden kansallinen yhteistyöryhmä. Siinä on edustettuna elinkeinoelämää ja viranomaisia erittäin laajasti, yhteensä 22 elinkeinoelämän keskusjärjestöä ja viranomaista.

Nyt käsillä oleva yritysturvallisuusstrategia on valmisteltu yritysturvallisuuden kansallisen yhteistyöryhmän ohjauksessa. Strategia on jatkoa ensimmäiselle, vuonna 2006 valmistuneelle yritysturvallisuusstrategialle. Ensimmäisen strategian 35 toimenpiteestä suurin osa on toteutettu. Nyt valmistuneen toisen strategian 28 toimenpiteestä merkittävä osa sisältyy kolmanteen sisäisen turvallisuuden ohjelmaan, jonka valtioneuvosto hyväksyi 14.6.2012. Ohjelmaan sisältyvät toimenpiteet ovat luonteeltaan sellaisia, että niiden toteuttaminen edellyttää valtioneuvoston päätöksentekoa. Tämä on osoitus siitä, että valtion ylimmät päätöksentekijät ovat sitoutuneet yritystoiminnan turvallisuuden ja häiriöttömyyden varmistamiseen. Kuten pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa todetaan, yritystoiminnan turvallisuus on merkittävä kilpailutekijä suomalaisille yrityksille. Strategiaan sisältyy lisäksi eräitä muita toimenpiteitä, ja niistä vastuussa olevat tahot toimeenpanevat ne oman päätöksentekonsa puitteissa. Yritysturvallisuuden kansallisen yhteistyöryhmän toiminta on osoittanut konkreettisesti sen, että yritystoiminnan turvallisuuden ylläpitäminen ja parantaminen edellyttää yhteistyötä eri toimijoiden kesken.

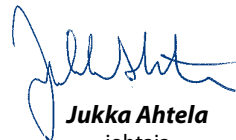
Yritystoiminnan turvallisuus ei ole yhteiskunnan ja sen ihmisten arjen muusta turvallisuudesta irrallinen asia. Suuri osa suomalaisista työskentelee yrityksissä, ja niin yksilöt kuin yhteiskunta laajasti ovat riippuvaisia yritysten tuottamien palvelujen häiriöttömästä toiminnasta. Yritystoiminnan turvallisuus on siten myös tärkeä osa sisäistä turvallisuutta.

Pentti Partanen
kansliapäällikkö
Sisäasiainministeriö

Arto Kujala
apulaisosastopäällikkö
Oikeusministeriö

Jukka Ahtela
johtaja
Elinkeinoelämän keskusliitto

Leena Linnainmaa
varatoimitusjohtaja
Keskuskauppakamari

**KESKUS-
KAUPPAKAMARI**

Sisällysluettelo

Kuvailulehti.....	2
Presentationsblad	3
1. Johdanto	6
1.1 Taustaa ja tehtävänanto.....	6
1.2 Tavoite	6
1.3 Riskiperusteinen tarkastelu sekä kriittiset toimialat	7
2. Yritysturvallisuuden keskeiset haasteet ja toimenpiteet näiden ratkaisemiseksi.....	8
2.1 Henkilöriskit.....	8
2.2 Yritysten asema oikeuspolitiikassa ja turvallisuusjohtamisen edellytysten turvaaminen	12
2.3 Vastapuoliriskit ja kilpailua vääristävät riskit.....	15
2.4 Omaisuusriskit.....	20
2.5 Yritysten tietopääomaan kohdistuvat riskit.....	22
2.6 Yritysten omatoiminen varautuminen	23
3. Strategian toimeenpano ja seuranta	26
Liitteet	
Strategian valmistelu	27

1. Johdanto

1.1 Taustaa ja tehtävänanto

Sisäasiainministeriö asetti 7.10.2011 työryhmän valmistelemaan elinkeinoelämän ja viranomaisten yhteistä strategiaa yritystoiminnan turvallisuuden parantamiseksi. Elinkeinoelämän ja viranomaisten yhteisiä toimia yritystoiminnan turvallisuuden parantamiseksi on aiemmin toteutettu osana valtioneuvoston periaatepäätöstä sisäisen turvallisuuden ohjelmasta. Vuosina 2006-2010 toimeenpantiin ensimmäinen, tätä edeltävä elinkeinoelämän ja viranomaisten yhteinen strategia yrityksiin kohdistuvien rikosten ja väärinkäytösten torjumiseksi. Kolmas sisäisen turvallisuuden ohjelma hyväksyttiin valtioneuvostossa 14.6.2012 ja siihen on sisällytetty tämän strategian keskeiset toimenpiteet yritystoiminnan turvallisuuden parantamiseksi. Nämä ilmenevät tässä strategiassa sinisellä taustavärillä korostettuna. Sisäisen turvallisuuden ohjelmaan sisällytetyt toimenpiteet toteutetaan valtioneuvoston alaisissa virastoissa näiden tulosoikeuksien kautta ja muiden vastuutahojen osalta näiden kanssa erikseen sovittavalla tavalla. Muut strategiassa esitetyt toimenpiteet ovat työryhmän laatimia toimenpide-esityksiä, jotka yritysturvallisuuden kansallinen yhteistyöryhmä on strategian ohjausryhmänä hyväksynyt. Vastuutahoiksi esitetyt tahot toteuttavat nämä toimenpide-esitykset oman harkintansa ja päätöksentekonsa puitteissa.

Työryhmän tehtävänä on ollut valmistella elinkeinoelämän ja viranomaisten yhteinen strategia yritystoiminnan turvallisuuden parantamiseksi. Tehtävänannon mukaan strategian tulee perustua uusimpaan tietoon ja arvioihin yritystoiminnan turvallisuustilanteesta ja keskeisistä haasteista. Strategiassa tulee kuvata tavoitteet ja konkreettiset toimenpiteet yritystoiminnan turvallisuuden parantamiseksi sekä tunnusluvut ja mittarit, joilla kehitystä voidaan seurata. Strategiassa tulee olla yleinen, kaikkia yrityksiä koskeva osuus. Lisäksi tulee tarkastella erikseen toimialoja, joihin kohdistuu eniten turvallisuusuhkia ja -riskejä.

Strategian valmistelussa on kuultu useita eri viranomaisia sekä elinkeinoelämän edustajia. Tausta-aineistona on käytetty saatavilla olevaa ajankohtaista tutkimusaineistoa, tilastoja, selvityksiä sekä työryhmän ulkopuolisten asiantuntijoiden kuulemisia. Strategia huomioi myös muut keskeiset meneillään olevat hankkeet, joilla vastataan yritystoiminnan turvallisuuteen liittyviin kysymyksiin.

1.2 Tavoite

Strategian tavoitteeksi on asetettu visio Suomen yritystoiminnan turvallisuudesta: suomalaisyrityksillä on edellytykset harjoittaa liiketoimintaansa ilman, että rikollinen toiminta, onnettomuudet ja häiriötilanteet niitä merkittävästi häiritsevät. Strategiassa tarkastellaan turvallisuutta yrityksen ja sen toiminnan edellytysten lähtökohdista. Siinä ei siis ole huomioitu esimerkiksi sellaista yritystoiminnan ohjausta, valvontaa tai sääntelyä, jolla on tarkoitus turvata jonkun muun tahon tai toiminnan turvallisuutta. Tällainen sääntely on tavanomaista elinkeinotoiminnan ohjausta, josta vastaavat luontevammin viranomaiset ja lainsäädäntö kuin elinkeinoelämä, joka on osaltaan toteuttamassa tätä strategiaa. Yritysturvallisuus ei ole yhteiskunnan kokonaisturvallisuudesta irrallinen tekijä vaan paikallisesti toimivat yritykset ja niiden turvallisuustoiminta vaikuttavat tutkimusten¹ mukaan alueen kokonaisturvallisuuteen: hyvin hoidettu yritysten turvallisuustoiminta laskee alueen turvallisuusuhkien kokonaismäärää eikä esimerkiksi siirrä rikoksia lähialueille. Lisäksi heikon yritysturvallisuuden aiheuttamalla kannattavuuden heikkenemisellä on säännellyssä markkinataloudessa yleistä hyvinvointia laskeva vaikutus. Tämä näkyy heikentyneenä kokonaisturvallisuutena esimerkiksi työttömyydestä aiheutuvien turvallisuusongelmien kautta.

¹ Yhdysvalloissa toteutetut Business improvement districts (BIDs) -malliin liittyvät tutkimukset – esim. Cook & MacDonald (2011): *Public safety through private action: An economic assessment of BIDs. Economic Journal* 121: 445-462.

1.3 Riskiperusteinen tarkastelu sekä kriittiset toimialat

Strategiassa on tehtävänannon mukaisesti huomioitu yritystoiminnan turvallisuuden keskeiset ongelmat ja riskit, ja siinä on laadittu toimenpiteet näiden ratkaisemiseksi. Keskeisten haasteiden määrittelyssä merkityksellisiksi seikoiksi on katsottu ongelman aiheuttamien vaikutusten laajuus tällä hetkellä tai lähitulevaisuudessa sekä se, onko ongelmalle jo olemassa riittävä yhteiskunnallinen vaste. Strategia ei tarkastele yritystoiminnan turvallisuuden haasteita vakiintuneiden yritysturvallisuuden osa-alueiden näkökulmasta vaan teemat ja strategian painopisteet määrittyvät niiden ajankohtaisuuden ja riittämättömän yhteiskunnallisen vasteen perusteella. Strategiassa ei käsitellä sellaisia yritystoiminnan turvallisuuden keskeisiä osia-alueita, joiden osalta valmistelutyössä on todettu jo olevan riittävät rakenteet ja toiminnot. Suhteessa tavoitteeseen strategia esittää valtakunnallisen tason ratkaisuja niihin ongelmiin, joiden osalta ei ole olemassa riittävää lainsäädäntöä, päätöstä, ohjelmaa tai käytäntöä. Turvallisuushaasteiden vaikutusten arviointi on tehty suhteessa yksilöön, yksittäiseen yritykseen, elinkeinoelämän alaan, elinkeinoelämään yleisesti sekä muuhun yhteiskuntaan. Eniten painoarvoa on asetettu sellaisille toimenpiteille, joilla on katsottu voivan vastata haasteeseen nykytilanteessa sekä ennaltaehkäistä ongelmien syntyminen tulevaisuudessa.

Yritysturvallisuuden haasteita on strategiassa arvioitu myös sisäisen turvallisuuden ohjelman lähtökohtana olevan arjen turvallisuuden näkökulmasta. Yritysturvallisuudessa arjen turvallisuutta uhkaava riski voidaan katsoa sellaiseksi, joka a) toteutuessaan joko koskettaa suurta joukkoa yrityksiä, työntekijöitä tai asiakkaita, b) on usealle toimialalle yhteinen tai toimialat, joita riski koskee, vaikuttavat useaan ihmiseen päivittäin, c) riskin toteutuminen on toistuvaa tai d) riskin toteutumisen tai siihen varautumisen aiheuttama haitta on yritykselle, työntekijälle tai asiakkaalle välitön. Erityisesti pienten ja keskiuurten yritysten turvallisuustarpeet nousevat siten merkityksellisiksi. Tilastokeskuksen mukaan² vuonna 2010 Suomessa toimi 318 591 yritystä, joista 99,1 % oli pieniä eli alle 50 henkilöä työllistäviä. Nämä työllistivät 48 % kaikkien yritysten henkilöstöstä ja vastasivat 35 %:sta yritysten liikevaihtoa.

Myös kriittisten toimialojen tunnistaminen painottaa edellä kuvattua yritystoiminnan arjen turvallisuutta. Eri alojen turvallisuusongelmia ei voi suoraan vertailla, sillä ne koostuvat erityyppisistä, keskenään vertailukelvottomista haasteista – tästä esimerkkinä henkilöstöön kohdistuvan väkivallan uhkan arvottaminen suhteessa vaikkapa merkittävään omaisuusriskiin. Sen sijaan kriittisiksi aloiksi on katsottava sellaiset alat, joiden kohdalla korostuu useampi strategiassa tunnistettu elinkeinoelämän turvallisuusriski tai joiden turvallisuudella on merkittävä välillinen vaikutus muun yritystoiminnan turvallisuuteen. Näistä ensimmäistä edustaa kaupan ala, jolle kasvavan myymälä-varkauksien määrän johdosta kasaantuu yhä suurempi osuus yrityksiin kohdistuvasta omaisuusrikollisuudesta. Lisäksi työntekijän riski joutua väkivallan kohteeksi on lähteestä ja mittaustavasta riippuen 2-5-kertainen verrattuna muihin elinkeinoelämän aloihin. Alat, joiden turvallisuudella on merkittävä välillinen vaikutus muun yritystoiminnan turvallisuuteen, ovat rakennusala, logistiikka-ala sekä ICT-ala.

Rakennusala tuottaa yritystoiminnan tarvitsemat kiinteistöt. Kiinteistöjen turvallinen rakennustapa varmennetaan säännöksiin sekä rakennusvaiheen aikana ja sen jälkeen tapahtuvan valvonnan kautta. Kuitenkin on lisääntyviä viitteitä tapauksista, joissa harmaan talouden lieveilmiöt ovat johtaneet turvallisuusriskeihin rakennusten käyttäjä-yrityksille. Tällaisilla turvallisuusriskeillä voi olla kauaskantoisia seuraamuksia. Rakennusvaiheessa tehdyt tahalliset tai tahattomat laiminlyönnit voivat ilmetä ongelmina vasta vuosien päästä tai lisätä jonkin muun häiriötilanteen (esimerkiksi tulipalo, sähkökatkos tai vesivuoto) aiheuttamaa vaaraa ja vahinkoja.

² Yrityskirjelmätilasto 2010. Tilastokeskus, 25.11.2011

Logistiikka-alaan liittyvät riskit ovat moninaisia, ja ne vaikuttavat koko elinkeinoelämään. Europolin mukaan³ kuljetusala on yksi rikollisuuden ehkäisemisen kannalta merkittävimmistä elinkeinoelämän aloista. Kuljetuksiin kohdistuu omaisuusrikoksen uhka, joka voi vaarantaa lastin omistavan yrityksen omaisuutta tai tietopääomaa. Euroopassa on myös vahvoja merkkejä siitä, että soluttautumalla kuljetus- ja logistiikka-alalle järjestäytyneen rikollisuuden toimijoilla on sinänsä laillisen työntekijä- tai alihankkija- asemansa kautta helpompi pääsy asiakas-yritysten tietoon ja omaisuuteen.

ICT-alan kriittisyys muodostuu siitä, että nykyään käytännössä katsoen kaikki liiketoiminta tarvitsee ICT-palveluja normaaliin, kustannustehokkaaseen ja häiriöttömään toimintaansa, ja suuri osa näistä palveluista on ulkoistettuja. Lähtökohtaisesti palvelujen tuottajien tietoturvallisuuden taso on korkea, koska se kuuluu näiden ydinosaamis-alueeseen. Haasteeksi asiakasyrityksen näkökulmasta muodostuu kuitenkin se, että niillä harvoin on kykyä tai keinoja arvioida palveluntuottajansa turvallisuusratkaisuja. Etenkin pienille yrityksille tämä on suuri haaste. Pienyrityksen tai toimintansa juuri aloittaneen yrityksen ei myöskään ole mahdollista maksaa kalliista palveluista, vaikka yrityksen tietoliikenteeseen tai tietopääomaan kohdistuvan hyökkäyksen uhka voisi toteutuessaan vaarantaa koko yrityksen olemassaolon. ICT-alaan liittyvät riskit tekee ongelmalliseksi se, että tietoverkoissa toimivat haitta- ja tiedonkeruuohjelmat eivät välttämättä erittele tai valikoi rikoksen kohdetta. Ohjelmat saattavat saastuttaa kaikki niille alttiit järjestelmät ja voivat levitä omatoimisesti osana yritysten laillista tiedonsiirtoa.

³ *Europol Organized Crime Threat Assessment (OCTA) 2011*

2. Yritysturvallisuuden keskeiset haasteet ja toimenpiteet näiden ratkaisemiseksi

2.1 Henkilöriskit

Työntekijään kohdistuneiden uhkailu- ja väkivaltatilanteiden määrästä ei ole tarkkaa tietoa. Väkivallan ja uhkailun tilastointi on puutteellista, koska näistä ei ole mitään säädettyä ilmoitusvelvollisuutta (pois lukien tapaturmatilastointi). Yrityskohtaisia lukuja kerätään, mutta luvut eivät aina ole julkisia. Työssä kohdattavaa väkivaltaa ja uhkailua koskevaa tietoa on jonkin verran saatavissa uhritutkimuksista sekä yritysten rikosturvallisuutta koskevista kyselytutkimuksista. Työturvallisuuskeskuksen mukaan Suomessa joutuu vuosittain työssään uhkailun tai väkivallan kohteeksi noin 140 000 henkilöä. Työtapaturmarekistereihin kirjataan vuosittain noin 2 000 väkivallasta aiheutunutta työtapaturmaa, mikä on vain noin kymmenes vamma aiheuttaneista työpaikkaväkivaltatilanteista. Kuolemaan johtavia työväkivaltatapauksia tapahtuu keskimäärin kaksi vuodessa.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusten mukaan poliisiin tietoon on viime vuosina tullut vuosittain 2 500-3 000 asiakaspalvelutilanteissa tapahtunutta pahoinpitelyrikosta ja törkeiksi niistä on kirjattu 100-150.⁴ Työ- ja elinkeinoministeriön työolobarometrin mukaan väkivallan kohteena oli ollut seitsemän prosenttia palkan- saajista vuonna 2009. Yksityisellä sektorilla osuus oli neljä prosenttia. Kaupan toimipaikoista 20 prosenttia ja

⁴ *Rikollisuustilanne 2009. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. OPTL:n tutkimuksia 250.*

teollisuuden toimipaikoista viisi prosenttia ilmoitti vuonna 2010 työntekijöihinsä kohdistuneen väkivaltaa tai uhkaamista.⁵ Keskuskauppakamarin ja Helsingin seudun kauppakamarin Yritysten rikosturvallisuus 2008 -selvitykseen vastanneista 1286 suomalaisesta yrityksestä viidennes (21 %) ilmoitti työntekijöihin kohdistuneesta uhkailusta viimeisen kolmen vuoden aikana. Varsinaista väkivaltaa oli kohdannut kolme prosenttia vastaajista. Näiden lukujen valossa merkittävä osa työpaikkaväkivallasta jää poliisille ilmi tulemattomaksi piilorikollisuudeksi. Työssään uhkailun kohteeksi joutuneen halukkuudesta ilmoittaa rikos poliisille ja vaatia rangaistusta teosta ei ole tehty kattavaa tutkimusta. Yhteen pankkitoiminnan konserniin kohdistetussa opinnäytetutkimuksessa⁶ todettiin, että kyselyyn vastanneista (n=722) 33 % ei haluaisi lähteä rikosprosessiin asianomistajana, mikäli kyseessä on pelkkä asianomistajarikos. Kuitenkin 87 % oli samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että työnantajalla tulisi olla mahdollisuus viedä asiaa eteenpäin rikosprosessissa.

1. TOIMENPIDE:

Selvitetään mahdollisuus saattaa laiton uhkaus virallisen syyttäjän alaiseksi rikokseksi.

Toimenpide mahdollistaa sen, että työnantaja voi paremmin täyttää työturvallisuuslain velvoitteet ehkäistä ja vähentää työntekijöihinsä kohdistuvia uhka- ja vaaratilanteita.

Vastuutaho: Oikeusministeriö

Mittarit: Toimenpiteen toteutuminen, poliisin tilastoimien laittomien uhkauksien määrä (työpaikoilla), yritysten rikosturvallisuutta mittaavien säännöllisten kyselytutkimusten tulokset työntekijöihin kohdistuvien uhkausten määrästä

Poliisille ilmoitettujen laittomien uhkausten määrä on kasvanut merkittävästi – vuoden 2000 n. 4 000 jutun vuositasona nykyhetken 8 000 jutun vuositason. Kasvun osalta ei voi vetää suoraa johtopäätöksiä työelämässä tapahtuvista uhkailuista, mutta esimerkiksi yritysten vastuuhenkilöiden uhkailu on lisääntynyt erityisesti suurissa, yli 250 henkilöä työllistävissä yrityksissä.⁷ Toimenpiteitä tämän torjumiseksi on käsitelty muun muassa työryhmäraporteissa Tietojen saannin rajoittaminen tietyistä rekistereistä väärinkäytösten estämiseksi ja rikosturvallisuuden parantamiseksi SM 49/2007 ja Kaupparekisterin henkilötiedot ja oikeusturvajärjestelmä TEM 14/2009. Asiasta on muun muassa näiden raporttien perusteella käynnistynyt valmistelu lainsäädännön muuttamiseksi työ- ja elinkeinoministeriössä. Henkilöturvallisuuden olennainen osa-alue on henkilöä koskevien tietojen suojaaminen. Kaupparekistereissä olevat vastuuhenkilöiden henkilötunnukset ja kotiosoitteet ovat vapaasti kaikkien saatavilla. Kotiosoitteetieto on mahdollistanut vastuuhenkilöihin kohdistettuja väkivallantekoja, uhkauksia ja ilkivaltaa. Lisäksi on ilmennyt erimuotoista kiusantekoa julkisesti saatavilla olevia henkilötunnus- ja osoitetietoja väärinkäyttämällä. Kaupparekisteritietoihin ei myöskään välity väestötietojärjestelmän osoitepalvelukielto, jolla osaltaan voidaan vaikuttaa yksityisyyden suojan toteutumiseen. Tämä koskee myös väestötietojärjestelmän turvakieltoa. Vaikka yksityisyyden suoja ja tietosuojaa on Suomessa edistetty, yritysten johtohenkilöiden osalta laissa ja soveltamis käytännössä on edelleen merkittävä turvallisuusaukko.

⁵ *Kauppa ja teollisuus rikosten kohteena. Vuoden 2010 yritysuhritutkimuksen tuloksia. OPTL:n tutkimuksia 254.*

⁶ *OP-konsernin asiakaspalveluhenkilöstöön kohdistuvien uhka- ja väkivallatilanteiden kartoitus. Manninen, 2011.*

⁷ *kts. yritysten rikosturvallisuusselvitykset - Keskuskauppakamari ja Helsingin seudun kauppakamari, 2005 ja 2008.*

2. TOIMENPIDE:

Rajoitetaan tiedon antoa kaupparekisteristä siten, että vastuuhenkilöiden henkilötunnuksen loppuosa annetaan vain perustellusta syystä ja kotiosoite kertarekisteröinti-periaatteen mukaisesti VTJ:stä.

Vastuutahot: *Työ- ja elinkeinoministeriö*

Mittarit: Toimenpiteen toteutuminen, yritysten rikosturvallisuutta mittaavien säännöllisten kyselytutkimusten tulokset avainhenkilöihin kohdistuvien uhkausten määrästä

3. TOIMENPIDE:

Varmistetaan, että esitutkinta- ja julkisuuslainsäädäntö määrittävät esitutkintapöytäkirjoihin ja tuomioistuinten pöytäkirjoihin sekä niiden liitteisiin kirjatut asianosaisten ja näiden edustajien henkilötunnukset ja kotiosoitteet salassa pidettäviksi muutoin kuin viranomaiskäytössä.

Tällä hetkellä asiasta säädetään yksiselitteisesti ainoastaan esitutkintaviranomaisen (poliisi) sisäisessä normissa. Muutos selkeyttäisi esitutkintaviranomaisen velvoitteita asianosaisten tietojen hallinnoimisessa (nykyisellään olemassa turvakielto, kielto yksittäistapauksessa sekä osoitteenluovutuskielto) eikä se toisaalta aiheuttaisi ongelmaa viranomaistoiminnassa tai suhteessa julkisuusolettaman tarkoitukseen, koska samat tiedot ovat lähtökohtaisesti saatavissa väestötietojärjestelmästä (kertarekisteröintiperiaate). Tällöin, mikäli asianosainen on kieltänyt osoitetietojensa luovutuksen väestötietojärjestelmästä, ei tämän erikseen tarvitse ymmärtää pyytää tietojensa suojaamista esitutkinnassa. Muutos edistäisi myös rikoksen uhrin asemaa yleisesti.

Vastuutahot: *Oikeusministeriö, sisäasiainministeriö*

Mittarit: Toimenpiteen toteutuminen, oikeudenkäytössä kuultavien uhkaamisen ilmi- ja piilorikollisuuden määrä

4. TOIMENPIDE:

Selvitetään keinot koko työpaikan henkilöstön suojaamiseksi toistuvilta saman tekijän aiheuttamilta rikoksilta ja häiriöiltä esimerkiksi lähestymiskiellon tyypillisellä menettelyllä.

Toimenpiteen tarkoituksena on saattaa lainsäädäntö vastaamaan työpaikkojen henkilöstön tosiasiallista suojautumisen tarvetta suhteessa tiettyihin samaan työpakkaan toistuvasti rikoksia kohdistaviin henkilöihin. Nämä eivät tekohekellä kohdistu tekoaan tiettyyn työntekijään vaan työpaikkaan ja sen työntekijöihin yleisesti. Tällöin nykyisin ongelmaksi muodostuu se, että työpaikan työntekijän tulisi sietää riittävä määrä rikollista käyttäytymistä tekijältä ennen kuin hänellä olisi perusteet hakea lähestymiskielloa ja saada täten suojaa tekijän käyttäytymiseltä, eikä jokaisen työntekijän erikseen hakema kielto ole prosessitaloudellisesti järkevää menettelyä. Yhtä työntekijää suojaava laajennettukaan lähestymiskiello ei ole riittävä, koska tällöin muiden työntekijöiden nauttima suoja on sidonnainen päätöksessä suojatun työntekijän työsuhteeseen (vaikkakaan ei siihen, onko ao. työntekijä töissä juuri tietyllä hetkellä vai ei). Lähestymiskielloa määrättäessä tulee harkita yleispalveluvelvoitteen merkitystä kieltoon määrättävän tekijän mahdollisuuksille saada suojattavan työpaikan tarjoamaa palvelua asuinpaikassaan (esim. harvaan asutulla seudulla).

Vastuutaho: Oikeusministeriö

Mittarit: Toimenpiteen toteutuminen, säädösmuutoksen nojalla määrättyjen lähestymiskieltojen määrä, yritysten rikosturvallisuutta mittaavien säännöllisten kyselytutkimusten tulokset työntekijöihin kohdistuvien uhkausten määrästä

Joissakin suurissa kauppakeskuksissa on jopa yli 1 000 poliisitehtävää vuodessa. Tehtävien määrä rasittaa poliisia ja kauppakeskusten turvallisuusorganisaatioita. Tämä näkyy muun muassa siten, että vartijat ovat sidottuja rikoksen jälkeisessä kiinniottotilanteessa ajoittain jopa tunteja, jolloin he eivät voi olla suorittamassa ennaltaehkäisevää valvontatehtävää. Paikalle erikseen kutsuttujen poliisipartioiden tehtäväpaikalle siirtymisiin käytetty aika rasittaa poliisia kohtuuttomasti ainakin niissä kauppakeskuksissa, joissa tällaiset tilanteet ovat toistuvia. Lisäämällä kohdelähtöistä turvallisuusyhteistyötä poliisi ja kauppakeskukset voivat tukea varhaisen puuttumisen mallia, nopeuttaa myymälävarkaustapausten käsittelyä ja vähentää tapauksen käsittelyyn käytettävää aikaa. Lisäksi sillä voidaan vaikuttaa häiriökäyttäytymiseen rauhoittavasti ja parantaa henkilöturvallisuutta.

5. TOIMENPIDE:

Lisätään poliisiin ja suurimpien kauppakeskusten välistä yhteistyötä näiden turvallisuuden hallinnassa huomioiden kauppakeskusten turvallisuusmalli.

Vastuutahot: Poliisi, kauppakeskukset

Mittarit: Poliisitehtävien määrä kauppakeskuksissa, kauppakeskusten asiakastyytyväisyystutkimukset

6. TOIMENPIDE:

Laaditaan selvitys työturvallisuuslain 10 § (työn uhkatilanteiden ja vaarojen arviointi) mukaisen työnantajan arviointi- ja selvitysveloitteen toteutumisesta yrityksissä työssä kohdatun väkivallan ja sen uhkan osalta. Selvityksen osoittaman tarpeen perusteella kohdistetaan työsuojelun valvontatoimenpiteitä veloitteen täyttymisen valvontaan. Elinkeinoelämä edistää veloitteen täyttymistä tiedotuskampanjalla.

Vastuutahot: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, elinkeinoelämä

Mittarit: Selvityksen jälkeisen tiedotuskampanjan aiheuttama muutos veloitteen täyttymisessä valvontatoiminnan tulosten perusteella

7. TOIMENPIDE:

Huomioidaan turvallisuuskoulutuksen mahdolliset lisäys- ja päivitystarpeet kaupan ja eri palvelu-alojen peruskoulutuksen tutkintovaatimuksia ja koulutusohjelmia uudistettaessa.

Vastuutaho: Opetushallitus

2.2 Yritysten asema oikeuspolitiikassa ja turvallisuusjohtamisen edellytysten turvaaminen

Yritysten riittämätön asema oikeuspolitiikassa muodostaa strategisen riskin yritystoiminnalle. Mikäli yrityksiä ja muita oikeushenkilöitä ei yhteiskunnallisessa keskustelussa nähdä turvallisuusuhkien kohteena, on vaarana, että yhteiskunnallisen päätöksenteon vaikutukset aiheuttavat ennakoimattomia kustannuksia yrityksille ja saattavat pahimmillaan heikentää niiden turvallisuustilannetta. Yritysten turvallisuuden heikentyminen näkyy väistämättä yritystoiminnan välittöminä kustannuksina ja täten kannattavuuden heikkenemisenä. Kannattavuuden heikentyminen vaikuttaa puolestaan kielteisesti kansantalouteen. Yritysten asemaa oikeuspolitiikassa ja yritysten turvallisuusjohtamisen edellytyksiä kuvaavat kolme keskeistä asiaa, jotka ovat lainsäädännön vaikutusten arviointi suhteessa yritysturvallisuuteen, yritysten turvallisuustilannekuva sekä yritysten rikosturvallisuuden kokonaiskuva. Yritysten turvallisuusjohtaminen muodostuu kaikista johtamistoimenpiteistä, joita yritystoiminnassa tehdään ja joilla on suora tai välillinen vaikutus yrityksen toiminnan turvallisuuteen. Tämän perustana tulee olla se, että mahdollisimman suuri osa turvallisuusjohtamisesta on tiedostettua, eli toimijat ovat tietoisia kaikkien johtamistoimenpiteidensä turvallisuusvaikutuksista. Tietoisien turvallisuusjohtamisen perusta vuorostaan muodostuu tiedosta: mitä paremmin ymmärretään turvallisuusympäristöä ja omien toimien vaikutusta siihen, sitä parempia ratkaisuja yrityksissä kyetään tekemään.

Työ- ja elinkeinoministeriön selvityksen mukaan noin puolella kaikista lainsäädäntöhankkeista on toteutuessaan suoria vaikutuksia elinkeinoelämään. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksen mukaan yritysvaikutuksia on arvioitu 39 prosentissa hallituksen esityksistä. Esitysten vaikutuksia rikoksen torjuntaan ja turvallisuuteen on arvioitu 6 prosentissa esityksistä, mutta vaikutuksia nimenomaisesti yritysturvallisuuteen ei ole arvioitu erikseen. Tämänhetkiset vasteet tälle ongelmalle ovat oikeusministeriön vuonna 2007 antamat valtioneuvoston yleiset ohjeet säädösehdotusten vaikutusten arviointiin sekä kauppa- ja teollisuusministeriön vuonna 2006 antamat ohjeet lainsäädännön yritysvaikutusten arvioinnista. Näissä asiakirjoissa ei ole suoranaisesti käsitelty yritysten toiminnan turvallisuuden arviointia. Se toteutuu tapauskohtaisesti silloin, kun säädösvalmistelussa on huomioitu yritysturvallisuusvaikutukset esimerkiksi yritystoiminnan kustannusvaikutusten tarkastelun osana.

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti vuonna 2009 työryhmän selvittämään ja parantamaan säädöshankkeiden yritysvaikutusarvioinnin tasoa. Työryhmän työ päättyi vuonna 2011. Työryhmän loppuraportin keskeisenä havaintona oli muun muassa, että "lainsäädännön yritysvaikutusten arviointi on edistynyt viime vuosina, mutta edelleen siinä on merkittäviä puutteita" ja että "vaikutusarviointien laadun paraneminen edellyttää työryhmän mukaan arvioinnin tuen, laadunvalvonnan ja seurannan valtioneuvostotasosta tehostamista". Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa toteutetussa tutkimuksessa⁸ todetaan puolestaan, että vaikka yritysvaikutusarviointeja tehdään vieläkin vähän, on yritysvaikutusten arviointi suhteellisesti tarkastellen paremmalla tasolla kuin monen muun vaikutuksen kohteen arviointi. Yritysvaikutusten arviointi on tilastollisesti tarkasteltuna noussut eniten kaikista vaikutusarvioinnin muodoista. Oikeusministeriö julkaisi vuonna 2011 ohjeen "Näkökulmia parempaan sääntelyyn" (OM:n julkaisu 33/2011). Siinä käsitellään säädöshankkeiden yritysvaikutusarviointia, mikä yhdessä edellisen kanssa osoittaa, että yhteiskunta on säädösvalmistelun osalta pitkälti vastannut asianomaiseen haasteeseen. Erityistä huomiota tulee säädösvalmistelussa jatkossa kuitenkin kiinnittää nimenomaan yritystoiminnan turvallisuuden vaikutusten arviointiin.

⁸ *Paremmän sääntelyn kriittinen arviointi -tutkimushanke. OPTL:n verkkokatsauksia 21/2011.*

Yritysten turvallisuustilannekuvalle ei ole yhtä vakiintunutta merkityssisältöä. Turvallisuustilannekuva voi muodostua kaikista niistä tiedoista, joita voidaan käyttää toiminnan turvallisuuden suunnitteluun ja kehittämiseen ja päivittäiseen turvallisuusjohtamiseen. Tilannekuva voidaan siten jakaa strategiseen (toiminnan suunnittelu ja kehittäminen) ja operatiiviseen (tilannejohtaminen). Tilannekuvan muodostamiseen käytetty tieto voidaan jakaa myös raakadataan ja sen analyyseihin. Tämä on tiedustelutoiminnalle tyypillinen jaottelu. Raja strategisen ja operatiivisen tilannekuvan välillä ei ole aina selkeä. Tiedon on joka tapauksessa oltava luotettavaa, tai – paremminkin – tiedon käyttäjällä tulee olla selkeä käsitys tiedon luotettavuudesta.

Elinkeinoelämän tarpeista lähtevä tilannekuva voidaan jakaa eri tasoihin seuraavasti: valtakunnan taso, alueellinen ja paikallinen taso sekä toimialan taso. Kaikilla tasoilla tarvitaan niin strategista kuin operatiivista tilannekuvaa. Painotukset vaihtelevat ilmiön ja toimijan mukaan. Erityisesti valtion turvallisuusviranomaiset tarvitsevat valtakunnan tason strategista tilannekuvaa. Yritysten ja alueilla toimivien viranomaisten näkökulmasta strategisen tilannekuvan on tuotettava käytännön toimijoille lisäarvoa, eivätkä eri toimialojen ja alueiden haasteet ole kaikilta osin samanlaisia. Tarve valtakunnan tason operatiiviselle tilannekuvalle on suuri, jos käynnissä oleva häiriötilanne vaikuttaa yhteiskunnan tärkeisiin perustoimintoihin. Laajakantoisimpien ilmiöiden vaikutukset kohdataan ja hoidetaan kuitenkin aina paikallistasolla. Operatiivista tilannekuvaa on kaikissa tapauksissa pystyttävä käyttämään mutta myös tuottamaan paikallisten toimijoiden tasolla. Tässä ovat vastakkain pyrkimys saada kaikki tarvittava tieto yhdestä paikasta ja tarpeet huomioida alakohtaiset ja alueelliset erityispiirteet yhä monimutkaisemmaksi käyvässä toimintaympäristössä.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä toisesta sisäisen turvallisuuden ohjelmasta päätettiin käynnistää säännöllinen tilannekuvatoiminta, joka parantaa elinkeinoelämän ja yritysten edellytyksiä varautua häiriötilanteisiin ja lisää niiden kriisivalmiuksia. Tilannekuvalle asetettiin seuraavat edellytykset: se valmistellaan laajassa yhteistyössä, se julkaistaan säännöllisesti, se on julkinen ja se on kaikkien yritysten saatavilla. Ohjelman perusteella valmisteltiin esitykset sisäasiainministeriön hallinnoimasta turvallisuusportaalista ja Huoltovarmuuskeskuksen koordinoiman valtakunnallisen häiriötilannekuvatoiminnan käynnistämisestä. Kumpikaan näistä esityksistä ei ole käytännössä toteutunut. Tilannekuva on hajallaan ja vaste on katsottu niin valtioneuvoston tasolla kuin yrityksissä riittämättömäksi, joten tilannekuvatoiminnan kehittämistä tarvitaan. Erityiskysymyksenä voidaan nostaa esiin eri tasojen kytkeminen yhteen, mikä olisi ideaalista yhteisen turvallisuuskäsityksen ja yhtenäisten toimintamallien levittämisen näkökulmasta. Tilannekuvaa luodaan verkostoissa, joita voidaan hyödyntää myös turvallisuuden muussa kehittämisessä koko valtakunnan alueella. Suomessa tuotetaan yritysten käyttöön soveltuvaa tilannekuvaa jo tällä hetkellä, eli jonkinlainen vaste on olemassa. Nykyratkaisut eivät kuitenkaan ole reaaliaikaisia eivätkä niissä yhdisty eri toimijoiden tiedot siten kuin nykytekniikka sen mahdollistaisi.

Strategiaan kirjatut toimenpiteet huomioivat ne tekijät, jotka ovat olleet aiempien toteutusten esteenä. Näitä ovat hallinnonalojen rajat ylittävän vastuutahon puuttuminen, eri hallinnonalojen viranomaisten yhteisen tilannekuvan tuottamisen tarpeen puuttuminen, yhden luukun periaatteen toteuttamisen vaikeudet, julkisuus- ja muun lainsäädännön rajoitukset viranomaistiedon jakamiselle, yleisesti saatavilla olevan raakadatan puuttuva lisäarvo, toiminnalle osoitettujen resurssien puute sekä toimivan jakelukanavan puuttuminen. Esitetty toimenpide luo jakelukanavan myös nykyisin tuotettavalle strategiselle tilannekuvalle.

8. TOIMENPIDE:

Laaditaan HUOVI-portaalin tekniselle alustalle ensi vaiheessa huoltovarmuuden piiriin kuuluville ja myöhemmässä vaiheessa pilottivaiheen tulosten perusteella mahdollisesti kaikille yrityksille avoin vahvalla tunnistamisella kirjautumissuojattu tilannekuvaportaali, jonne viranomaiset ja vertaisyritykset voivat tuottaa operatiivista turvallisuustilannetietoa.

Tilannekuvaportaalin teemoiksi esitetään seuraavia asioita: tietoturva, onnettomuudet ja liikennehäiriöt, rikosturvallisuus ja yritysvakoilu, turvallisuus ulkomailla, vaaraa aiheuttavat sää- ja muut luonnonilmiöt sekä muut infrastruktuurin häiriöt. Tilannekuvaportaalin käyttäjällä tulee teknisesti olla mahdollisuus valita näkymänsä esimerkiksi alueellisesti tai aihealueittain (asiasanalista), jotta käyttäjä saa jalostettua tietoa niistä asioista, jotka ovat merkityksellisimpiä tämän oman toiminnan kannalta.

Vastuutahot: *Huoltovarmuuskeskus* teknisen alustan osalta, useita viranomaisia, elinkeinoelämä

Mittarit: Toimenpiteen ensimmäisen ja toisen vaiheen toteutuminen, asiakastyytyväisyys, turvallisuusportaalin käyntien määrä tarkastelujakson aikana

Yritysten rikostilannekuvan kokonaisuus muodostuu yrityksiin kohdistuvan rikollisuuden tilastoinnista ja tutkimuksesta. Toisessa sisäisen turvallisuuden ohjelmassa asetettiin ohjelmatason strategiseksi tavoitteeksi sisäisen turvallisuuden tutkimuksen kehittäminen. Ohjelmassa kiinnitettiin huomioita siihen, että tutkimus on ollut vähäistä, hajanaista ja riittämättömästi resursoitua. Tällä hetkellä käytettävissä oleva, poliisin tietoon tullutta rikollisuutta kuvaava tilastointijärjestelmä ei kykene riittävän selkeästi erittelemään yrityksiin ja oikeushenkilöihin kohdistuvaa rikollisuutta. Tällöin ei kyetä edes ilmi tulleen rikollisuuden osalta ilman erillistä ja työlästä tilastollista tutkimusta seuraamaan yrityksiin kohdistuneiden rikosten määrää rikostyypeittäin.

9. TOIMENPIDE:

Tilastokeskuksen julkaisemia (poliisin tietoon tulleita) rikoksia koskeva tilastointijärjestelmä uusitaan siten, että niistä ilmenee nykyistä paremmin ja helpommin yrityksiin kohdistuva rikollisuus.

Ratkaisu toteutetaan kaksivaiheisesti siten, että ensimmäisessä vaiheessa Tilastokeskus erittelee poliisiasiaintietojärjestelmän rikosilmoitustiedoista ne rikokset, jotka ovat kohdistuneet oikeushenkilöön. Toisessa vaiheessa poliisiasiaintietojärjestelmän vaihtuessa VITJA-järjestelmään vuonna 2014, tietojärjestelmään tehdään tarvittavat muutokset siten, että rikosilmoituksissa kirjataan aina oikeushenkilön Y-tunnus, kun sellainen on olemassa.

Vastuutahot: *Tilastokeskus, poliisi*

Mittari: Toimenpiteen toteutuminen

Ilmi tullut rikollisuus ei kuitenkaan yksinään anna kokonaiskuvaa yrityksiin kohdistuvasta rikosuhkasta. Tämä käy hyvin ilmi Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuonna 2010 toteuttamasta ensimmäisestä kansallisesta yritysuhritutkimuksesta, joka toimeenpantiin yhtenä edellisen yritysturvallisuusstrategian toimenpiteenä. Muita

yri­tysten rikosturvallisuutta kuvaavia selvityksiä ovat Kes­kus­kaup­pa­ka­marin ja Helsingin seudun kaup­pa­ka­marin säännöllinen yri­tysturvallisuus­kysely (Yri­tysten rikosturvallisuus – riskit ja niiden hallinta -selvitykset 2005, 2008 ja 2012) sekä Kes­kus­ri­ko­spo­liisin kaksi kertaa vuodessa julkaisema yri­tysten rikostilan­nekuva, joka myös on edellisen yri­tysturvallisuus­strategian toteutunut toimen­pide. Toteutuessaan rikostilan­nekuvan tehostaminen antaa vi­ranomaisille ja elinkeinoelämälle paremmat mah­dollisuudet suunnitella toimintojaan siten, että toden­näköiset ja nousussa olevat yri­tyksiin kohdistuvat rikosu­hkat voidaan ennalta ehkäistä ja niiden aiheuttamat vahingot voidaan minimoida.

10. TOIMENPIDE:

Luodaan vuonna 2010 toteutetun yri­tyshuritutkimuksen perusteella säännöllisesti toteutettava yri­tyksiin kohdistuvaa rikollisuutta mittaava osoitinjärjestelmä.

Yri­tysten turvallisuustilannetta valtakunnallisin tutkimuksin selvittävät tahot pyrkivät mah­dollisuu­siensa mukaan koordinoimaan toimintojaan siten, että toiminnot täydentävät toisiaan ajallisesti ja sisällöllisesti.

Vastuutahot: *Oikeus­po­liittinen tutkimus­laitos* toteutuksen osalta, *sisä­asia­in­mi­ni­steriö, työ- ja elinkeino­mi­ni­steriö, oikeus­mi­ni­steriö sekä sosiaali- ja terveys­mi­ni­steriö* rahoituksen osalta.

Mittari: Toimenpiteen toteutuminen

2.3 Vastapuoliriskit ja kilpailua vääristävät riskit

Kilpailua vääristävistä yri­tysturvallisuus­riskeistä tällä hetkellä merkittävin on harmaa talous. Korruptiivinen toiminta on nouseva uhka etenkin tietyillä julkiseen päätöksentekoon liittyvillä aloilla sekä tietyssä määrin kansainvälistyvillä yri­tyksillä. Tehtävänannon ja riskien ryhmittelystä ilmenevän mukaisesti niitä tarkastellaan tässä siitä näkökulmasta, mitä turvallisuus- ja muita riskejä nämä ilmiöt aiheuttavat lailliselle yri­tystoiminnalle, ja siitä näkökulmasta, mitä laillista yri­tystoimintaa harjoittavat toimijat voivat tehdä harmaan talouden torjumiseksi. Valtioneuvosto teki 19.1.2012 periaatepäätöksen harmaan talouden torjuntaohjelmasta, jonka 22 toimenpiteen tarkoituksena on vähentää harmaan talouden kielteisiä vaikutuksia yleisesti ja yhteiskunnallisesti. Strategiassa esitettävät toimen­piteet on tarkoitettu täydentämään harmaan talouden torjuntaohjelman perusteella toteutettavia toimen­piteitä.

Harmaa talous vääristää kilpailua mahdollistamalla siihen syyllistyvälle yri­tykselle korkeamman kannattavuuden. Nämä yri­tykset välttyvät lailliseen liiketoimintaan kuuluilta oheiskuluilta, kykenevät tarjoamaan korkeampaa ansiota työntekijälle tai tarjoamaan tuotteita ja palveluita laillisesti toimivia kilpailijoitaan halvemmalla. Yhteis­kunnan kokonaisturvallisuuden näkökulmasta merkittävää on myös se, että epäonnistuneen harmaan talouden torjunnan seurauksena yhä useampi yri­tyks joutuu kovassa kilpailutilanteessa turvautumaan harmaan talouden toimintamalleihin. Tämä puolestaan liittyy yhä laajenevassa määrin järjestäytyneeseen rikollisuuteen, rahanpesuun ja työnantajavastuiden laiminlyönteihin - näille syntyy vahvempi kasvualusta.

Eduskunnan teettämä tutkimus⁹ sisälsi kattavat yrityskyselyt niiltä toimialoilta, joissa harmaata taloutta eniten esiintyy. Yrityskyselyjen kautta voidaan saada ajankohtaista näkemystä siitä, miten yritykset itse kokevat harmaan talouden vaikutukset muun muassa kilpailuneutraliteettiin liittyen. Talonrakennusta sekä majoitus- ja ravitsemis-alaa edustavista yrityksistä yli puolet ja kuljetusalan yrityksistä lähes puolet kyselyyn vastanneista arvioi alansa harmaan talouden lisääntyneen ainakin jonkin verran viimeksi kuluneiden 5 vuoden aikana. Vastanneista rakennus- ja kuljetusyrityksistä lähes 70 % ja majoitus- ja ravitsemisalan yrityksistä lähes 90 % piti harmaan talouden kilpailua vääristävää vaikutusta vähintään kohtalaisena. Laillisesti toimivan yrityksen keskeisenä harmaan talouden torjuntakeinona on sen kyky tunnistaa mahdollisen sopimuskumppanin toiminnan laillisuus, jotta laillisesti toimiva yritys ei joudu tilanteeseen, jossa se tietämättään edistää harmaata taloutta esimerkiksi alihankintaketjunsä kautta.

Korruptiota voidaan tässä asiayhteydessä tarkastella kolmesta eri näkökulmasta: yrityksen tai sen edustajan vaikuttamisena yhteiskunnalliseen päätöksentekoon siten, että tällä tavoitellaan hyötyä yritykselle tai sen edustajalle, yrityksen tai sen edustajan vaikuttamisen toisen yrityksen hankintoihin tai suomalaisen yrityksen korruptiivisena vaikuttamisena ulkomaisessa toimintaympäristössä. Korruptio ilmenee myös rahanpesurikoksina ja sisäpiirikoksina. Korruptio vaikuttaa elinkeinoelämässä kilpailua vääristävästi ja heikentää kuvaa julkisen päätöksenteon luotettavuudesta sekä tasapuolisuudesta. Korruptiivisen toiminnan mahdollinen lisääntyminen Suomessa vähentää viranomaisten päätösten ennalta-arvattavuutta. Samalla se nostaa suoraan elinkeinoelämän kustannuksia ja välillisesti kuluttajien kustannuksia.

Kansainvälisesti vertaillen Suomi on yksi maailman vähiten korruptoituneista maista. Transparency Internationalin joulukuussa 2011 julkaisemassa tilastossa Suomi sijoittui toiseksi maailman vähiten korruptoituneista maista. Viimeaikaiset ilmi tulleet tapaukset ovat kuitenkin paljastaneet Suomessakin jonkin verran rakenteellisia ongelmia. Erityisesti nämä ovat liittyneet yritystoiminnan ja poliittisen vallan väliseen suhteeseen. Vuonna 2010 kirjattiin yhteensä 20 rikosilmoitusta lahjusrikosepäilyistä. Törkeitä lahjusrikosepäilyjä ei samana vuonna kirjattu yhtään. Kansalaisten ja viranomaisten välisissä päivittäissuhteissa korruptiota ei juuri näyttäisi esiintyvän. Laillisen yritystoiminnan näkökulmasta korruptio voi näyttäytyä tilanteissa, joissa yritys häviää kilpailutuksessa tarjoukselle, jonka hintataso ei selkeästi voi perustua sille kulu- ja katerakenteelle, joka on toimialalla tyypillinen. Julkisuuteen tulleet korruptioepäilyt ovat liittyneet ylempien virkamiesten ja poliitikkojen päätöksentekoon vaikuttamiseen. Vaikuttamisen keskiössä näyttää olevan maankäyttö ja siihen liittyvä rakentaminen. Viime vuosina on kiinnitetty erityistä huomiota poliitikkojen vaaliavustuskäytäntöön ja erityisesti sen avoimuuteen. Poliisin käsityksen mukaan elinkeinotoiminnassa ilmenevä korruptio on läheisesti yhteydessä rakennusalan harmaaseen talouteen. Lisäksi viime vuosina joitakin suomalaisia yrityksiä tai niiden edustajia on epäilty korruptiosta kansainvälisessä kaupassa.

⁹ Suomen kansainvälistyvä harmaa talous. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2010.

11. TOIMENPIDE:

Päivitetään Keskuskauppakamarin julkaiseman korruption torjunnan ohje sekä muut vastapuoliriskejä koskevat ohjeet ja oppaat, ml. Keskusrikospoliisin ylläpitämä yritysten rikostorjunnan toimintamalli. Varmistetaan näiden jakelu erityisesti toimintansa aloittavien yritysten parissa.

Vastuutahot: Keskuskauppakamari, Elinkeinoelämän keskusliitto, Keskusrikospoliisi, ELY-keskukset, yritysturvallisuuden kansallinen yhteistyöryhmä, uusyrityskeskukset

Laillisesti toimivan ja oman toimintansa turvallisuusuhkat hyvin huomioivan yrityksen keskeisimmät turvallisuusriskit muodostuvat vastapuoliriskeistä. Vastapuoliriskit syntyvät siitä, että yritys on toiminnassaan erilaisissa sopimussuhteissa toisiin toimijoihin, joilla on vaikutusta yrityksen turvallisuuteen. Näistä strategian valmistelussa keskeisimmiksi on todettu vilpillinen ja harhaanjohtava toiminta etämyynissä ja yritysten välillä, kaupparekisteritietojen luotettavuus, keinot sopimuskumppaneiden luotettavuuden varmentamiseksi, rahanpesu sekä järjestäytynyt rikollisuus.

Vilpillisessä ja harhaanjohtavassa etämyynissä yritykset pyritään houkuttelemaan tai pakottamaan sitoutumaan ei-toivottuun sopimukseen ja näin maksamaan vastapuolelle palvelusta tai tuotteesta, jota yritykset eivät ole tilanneet. Juridisesti tarkasteltuna vilpillisellä ja harhaanjohtavalla toiminnalla on tyypillisesti samankaltaisia piirteitä, joita kuvataan rikoslaissa rangaistavaksi säädettyjen markkinointirikoksen (RL 30:1) ja petoksen (RL 36:2) tunnusmerkistöissä. Ongelman laajuutta kuvaa se, että Suomen Yrittäjät Ry:n tekemän Yksinyrittäjä-kyselyn mukaan 60 % yrittäjistä oli joutunut vuonna 2010 häiritsevän tai harhaanjohtavan markkinoinnin kohteeksi. Helsingin seudun kaupakamarin vuonna 2010 tekemän selvityksen¹⁰ tulokset osoittavat, että yrityksen toimintaan ja kilpailukykyyn kohdistuvista väärinkäytöksistä ja rikoksista suurin osa koskee huijauslaskutusta tai sen yritystä (54 % vastaajista) sekä kilpailijoiden syyllistymistä epäasialliseen markkinointiin (50 % vastaajista). Selvityksen mukaan yritysten hallitsemaan tietoon kohdistuvista rikoksista yleisimmäksi mainitaan yrityksen erehdyttäminen maksulliseen ilmoitukseen www-hakemistossa (32,8 % vastaajista). Ongelman vakavuutta ja laajuutta kuvaa myös se, että asia on huomioitu pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa. Siinä todetaan, että hallituskaudella puututaan vilpilliseen ja harhaanjohtavaan toimintaan elinkeinoelämässä ja arvioidaan lainsäädännön muutostarpeet. Lisäksi Euroopan komissio on lokakuussa 2011 käynnistänyt lausuntopyyntökierroksen koskien harhaanjohtavaa ja vilpillistä markkinointia jäsenvaltioissa. Erityisen ongelmallisia yrittäjille ovat jotkut internetissä toimivista yrityshakemistopalveluista. Näiden harhaanjohtamiseksi on todennäköisesti Suomessa joutunut jopa kymmeniätuhansia yksin- ja pienyrittäjiä. Toiminta on laajamittaista ja myyntitapa huolellisesti mietittyä ja systemaattista. Epäasiallinen ja vilpillinen markkinointi tapahtuu pääasiassa puhelimitse. Se kohdistuu erityisesti pieniin ja vastikään aloittaneisiin yrittäjiin aiheuttaen yrittäjille merkittäviä, vuositasolla yhteensä jopa miljooniin euroihin nousevia taloudellisia vahinkoja sekä hankaloittaa uuden yritystoiminnan käynnistämistä. Epäasiallista ja harhaanjohtavaa toimintaa tehostetaan lähes poikkeuksetta luottohäiriömerkinnällä ja tratalla uhkaamisella. Yhteiskunnan tämänhetkinen vaste ongelmaan eli tapahtumien rikosoikeudellinen tarkastelu tehdyn rikosilmoituksen jälkeen on riittämätön johtuen muun muassa siitä, että tämän tyyppisten rikosten tyypillisimmät uhrit, eli pienet yritykset, ovat erityisen haavoittuvassa asemassa suhteessa tekijään. Suhteessa pienen yrityksen asiaan käytettävissä oleviin voimavaroihin asiasta riitely saattaa vaarantaa yrityksen ydintoiminnan niin pahasti, että vähempi haitta yritykselle on maksaa vaadittu summa ja näin edesauttaa rikoksen täyttymistä. Tämän rikostyyppin aiheuttamista rikosvahingoista ei ole kerätty tilastotietoa, mutta julkisuudessa esillä olleiden juttujen perusteella asianomistajien määrä vuositasolla on tuhansista kymmeniin tuhansiin. Yksittäisten asianomistajien kärsimät tappiot ovat näissä olleet tyypillisesti sadoista euroista tuhansiin euroihin, jolloin tämän rikostyyppin kokonaisvahingot vuositasolla ovat sadoista tuhansista euroista miljooniin. Lisäksi toiminta vääristää kilpailua siten, että vilpillisesti toimivat saavat rikollisen menettelytavan ansiosta laitonta taloudellista etua suhteessa muihin saman alan toimijoihin. Yritysmarkkinointialaan liittyvä yleinen maineriski kasvaa, mikä puolestaan laskee laillisten toimijoiden palveluiden kysyntää.

¹⁰ Taloustaantumän vaikutukset yritysten kilpailukykyyn vaikuttavaan rikollisuuteen 2010

12. TOIMENPIDE:

Selvitetään mahdollisuudet muuttaa lainsäädäntöä siten, että eritoten pienyrittäjiä voidaan nopeasti ja tehokkaasti suojata vilpillistä ja harhaanjohtavaa markkinointia harjoittavalta toimijalta esimerkiksi laajentamalla etämyynnin peruuttamisoikeutta tai mahdollistamalla viranomaisen hakema väliaikainen markkinointikielto.

Mahdollisia toteutusvaihtoehtoja toimenpiteelle ovat esimerkiksi antaa kohteeksi joutuneelle yritykselle mahdollisuus perua etäkauppa soveltuvin osin samoin edellytyksin kuin yksityisellä kuluttajalla tai viranomaisen hallinnollisessa menettelyssä hakema väliaikainen markkinointikielto.

Vastuutaho: Oikeusministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö

Mittarit: Toimenpiteen toteutuminen, ilmiöön liittyvien tiedustelujen määrä Suomen Yrittäjien neuvontapalvelussa, yritysturvallisuusselvitysten tulokset koskien ilmiötä

13. TOIMENPIDE:

Varmistetaan yrittäjien tietoisuus sekä soveltamiskäytännön yhtenäisyys liittyen henkilötietolain 26 § (tarkastusoikeus), kun sopimusvelvoitteen syntymistä pyritään osoittamaan vetoamalla ääninauhoitteeseen todisteena tehdystä tilauksesta. Laaditaan tarvittaessa soveltamisohje.

Vastuutahot: Elinkeinoelämä (tietoisuuden lisääminen osana kohdan 12 toimenpidettä),
tietosuojavaltuutettu

Yrityksiin kohdistuvan rahanpesun ja järjestäytyneen rikollisuuden uhkat ovat vaikeasti arvioitavissa. Piilorikollisuuden määrä on suuri. Keskusrikospoliisin rahanpesurekisteriin kirjatusta noin kymmenestä tuhannesta yrityksestä ainoastaan noin 10 % löytyy myös vuosina 2009-2011 kirjattujen rikosilmoitusten tiedoista. Voidaan siis todeta, että noin 90 % rahanpesurekisteriin kirjatusta yrityksistä on sellaisia, joita ei ole tutkittu varsinaisissa talousrikosjutuissa. Varauksin voi sanoa, että nämä yritykset ovat sellaisia, joita on käytetty hyväksi rahanpesurikoksissa. Ne ovat saattaneet pyrkiä hoitamaan asiansa kunnolla mutta ovat tulleet hyväksikäytetyiksi näissä rikoksissa. Rahanpesun ja järjestäytyneen rikollisuuden suhde elinkeinoelämässä on tiivis. Rahanpesu kytkeytyy lähes poikkeuksetta huumausainerikollisuuteen, muuhun järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja harmaaseen talouteen. Lisäksi pestyllä rahalla on erittäin suuri merkitys ja vaikutus myös laillisen toiminnan kannalta. Pestyllä rahalla voidaan muun muassa "polkea" hintoja ja näin vauhdittaa epätervettä kilpailua. Tämä saattaa ajaa myös rehellisesti toimivat yrittäjät harmaan talouden piiriin. Näin voi muodostua eräänlainen harmaan talouden itseään ruokkiva kehä, joka sulkee ulkopuolelleen sääntöjä noudattavat yritykset. Yritykset osaavat harvoin itse suojautua rahanpesulta tapauksissa, joissa yritystä pyritään käyttämään ulkoa tai yrityksen sisällä on henkilöitä, jotka hyödyntävät sitä rahanpesutarkoituksiin.

14. TOIMENPIDE:

Esitutkintaviranomaiset tiedottavat aktiivisesti ajankohtaisista ilmiöistä, jotka liittyvät yritysten rikosturvallisuuteen.

Tiedottaminen toteutetaan esimerkiksi perustettavan tilannekuvaportaalin kautta. Tätä tukevat myös jo olemassa olevat instrumentit, kuten Keskusrikospoliisin laatimat rikosturvallisuustilannekuvat sekä poliisilaitosten tiedotteet.

Vastuutahot: Poliisi, tull

Yritykset eivät voi sopimussuhteissaan luottaa vastapuoleen, mikäli rekistereiden merkintöihin ei voi aukottomasti luottaa. Kaupparekisterin muutosrekisteröinnin prosessi on riskialtis, koska siinä ei ole edellytyksenä, että rekisteröintiä pyytävät tunnistettaisiin luotettavasti. Näin väärennykset voivat mennä kohtuullisen helposti läpi, mikä mahdollistaa yrityksen kaappaamisen. Rekisterimerkintärikokset ovat hieman nousseet viimeisen kuuden vuoden aikana, ja näistä tehdään rikosilmoituksia n. 500 kappaletta vuositason tasolla. Tapauksia, joissa kaupparekisteri on mainittu, on ollut vuosina 2007–2011 kaikkiaan 117 ja 261 kappaleen välillä vuositason tasolla. Rekisterimerkintärikos ja sen avulla tehtävä yrityksen laitton hallintaan otto ovat tyypillisesti jonkin muun rikoksen valmistelua. Niillä mahdollistetaan muiden rikosten tekeminen. Tämän riskin parempi hallinta vaikeuttaisi siis olennaisesti muiden rikosten tekemistä, koska se vaikeuttaisi sopivan rikosentekovälineen (yritys) haltuun saamista. Teoissa käytetään usein uinuvia yrityksiä, jolloin rikoksesta ei seuraa välitöntä ongelmaa kyseisen yrityksen lailliselle yritystoiminnalle. Mikäli käytetään toimivaa yhtiötä, tyypillisesti omistaja tai toimiva johto havaitsevat tapahtuneen esimerkiksi siitä, etteivät he enää pääse yrityksen tileille tai he eivät ole kaupparekisteritietojen mukaan nimenkirjoitus-oikeutettuja eivätkä voi tehdä sopimuksia yrityksen puolesta. Toisinaan yrityksen posti saatetaan ohjata muualle. Mikäli rekisterimerkintä ehditään tehdä ennen kuin todellinen oikeudenomistaja sen huomaa, on hänellä rikosprosessin käynnistämisen lisäksi kaksi vaihtoehtoa. Hän voi pyrkiä sopimaan rikollisten kanssa omistuksen ja hallinnan palauttamisesta tai nostaa omistuksenpalautuskanteen tuomioistuimessa. Molemmissa tapauksissa on vaarana, että prosessin kesto vaarantaa yrityksen toiminnan, kun sen laillinen omistaja tai edustaja ei kykene tekemään oikeustoimia yrityksen nimissä ennen virallista omistuksen palautusta. Myöskään rikosprosessi ei tällaisessa tilanteessa tuo riittävän tehokasta keinoa palauttaa oikeaa omistajuutta ilman, että yritystoiminta kärsii merkittävästi tapahtuneesta. Yleistyessään tämä rikollisuuden muoto myös rapauttaisi julkisen rekisterin luotettavuuden.

Yrityksen purkaminen koetaan hitaaksi ja kalliiksi. Tämä on johtanut siihen, että tosiasiallisesti toimintansa lopettaneita yrityksiä jää passiivisina kaupparekisteriin. Nämä ovat rikollisten kannalta kohteita, joiden haltuun ottamisessa kiinnijäämisriski voi olla kohtuullisen pieni. Keskusrikospoliisilla on ollut tutkittavanaan rikoskokonaisuus, jossa kaikkiaan noin 80 uinuvaa yritystä epäillään kaapatuiksi rikolliseen toimintaan väärentämällä muutosrekisteröinnin edellyttämät asiakirjat. Yrityksen purkamista koskevaa menettelyä tuleekin täten helpottaa. Patentti- ja rekisterihallitus pyrkii jatkossa vielä nykyistä useammin poistamaan toimimattomia yrityksiä kaupparekisteristä. Tämä koskee poistoperusteista tilinpäätöstietojen toimittamatta jättämistä (muistutusten jälkeen) ja tilanteita, joissa osakeyhtiöltä puuttuu rekisteröity hallitus. Patentti- ja rekisterihallitus pyrkii voimakkaasti kehittämään kaupparekisterin sähköisiä palveluita. Arviolta vuonna 2014 käyttöön otettavissa sähköisissä muutosrekisteröinneissä on suunniteltu otettavaksi käyttöön TUPAS-tunnistamiseen perustuva vahva sähköinen tunnistaminen. Tämä onkin edellä mainitun valossa perusteltua.

15. TOIMENPIDE:

Laaditaan menettelytavat selvästi virheellisen tai rikoksella aiheutetun kaupparekisterimerkinnän oikaisemiseksi ja tehdään tarvittaessa toimenpiteen edellyttämät säädösmuutokset.

Vastuutaho: Työ- ja elinkeinoministeriö

Mittari: Toimenpiteen toteutuminen, kaupparekisteriin liittyvien rekisterimerkintärikosten määrä

16. TOIMENPIDE:

Lisätään kaupparekisterin luotettavuutta varmistamalla muutostietoja pyytävän henkilöllisyyden todentaminen esimerkiksi vahvalla sähköisellä tunnistamisella sekä tekemällä esitys asiaan liittyvistä mahdollisista säädösmuutostarpeista.

Postitse paperiprosessissa tehtävässä muutoksessa voidaan esimerkiksi edellyttää kopiota muutosta pyytävän henkilöasiakirjasta.

Vastuutaho: *Työ- ja elinkeinoministeriö*

Mittarit: Toimenpiteen toteutuminen, kaupparekisteriin liittyvien rekisterimerkintärikosten määrä

17. TOIMENPIDE:

Laaditaan luokittelukriteerit ja indikaattorit kaupparekisteritietojen muutosilmoitusten osalta siten, että kriteerien mukaisissa ”epäilyttävissä” muutoksissa tehdään lisätarkistus muutoksen oikeellisuuden varmistamiseksi.

Tämä koskee eritoten tilanteita, joissa muutosrekisteröinti tehdään kirjeitse, jolloin muutoksen tekijän henkilöllisyyttä ei voida varmentaa alkuperäisestä henkilöasiakirjasta tai sähköisesti.

Vastuutaho: *Patentti- ja rekisterihallitus*

Mittarit: Toimenpiteen toteutuminen, kaupparekisteriin liittyvien rekisterimerkintärikosten määrä

2.4 Omaisuusriskit

Myyvälöihin kohdistuneiden poliisin tietoon tulleiden varkaus- ja näpistysrikosten ja niiden yritysten määrä on kohonnut vuosituhannen alun noin 40 000:sta yli 52 000:een vuonna 2011. Niiden osuus kaikista poliisin tietoon tulleista varkausrikoksista ja niiden yrityksistä on noussut tasaisesti 2000-luvun alun noin 20 prosentista vuoden 2011 noin 40 prosenttiin. Kaikkien varkausrikosten kokonaismäärä on kuitenkin saman tarkastelujakson aikana laskenut noin 180 000:sta alle 150 000:n. Täten eritoten kriittiseksi tunnistettu kaupan ala on tämän rikosturvallisuus-haasteen keskiössä. Näköpiirissä ei ole, että poliisille ilmoitettujen myymälävarkauksien ja näpistysten määrä laskisi, ainakaan ilman asianmukaista puuttumista. Näpistysten yhteydessä henkilökuntaan, asiakkaisiin ja muihin sivullisiin kohdistuu myös lisääntyvää väkivaltaa tai uhkailua, joka ei näy välttämättä tilastoissa. Todennäköisesti myös ulkomaalaisten ammattirikollisten osuus tekijöistä kasvaa. Ulkomaalaisten osuus kaikista törkeistä varkauksista epäillyistä on noussut 15 prosentin tienoilta vuonna 2007 noin 40 prosenttiin vuosina 2009–2010.

Näpistysten ja myymälävarkauksien määrä on kasvanut vahvasti 1990-luvun puolivälin jälkeen samalla, kun varkausrikollisuus yleisesti on ollut laskusuunnassa. Kaikkia ilmiöön vaikuttavia yksittäisiä tai rakenteellisia tekijöitä ei ole laajamittaisesti arvioitu strategian valmistelussa. Kaupan alan näkemyksen mukaan sakon muuntorangaistuksen rajoitus vuosina 2006 ja 2007 sekä muuntorangaistuksen poisto vuonna 2008 lisäsivät myymälävarkauksia. Asiasta tehdyn Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksen mukaan tästä ei kuitenkaan ole selkeää näyttöä. Sakon muuntorangaistuksen poistolla voi kuitenkin olla sellainen vaikutus, että entistä suurempi osa näpistyksistä jää piilorikollisuudeksi, koska tällöin asianomistajien ilmoitusalttius on omiaan laskemaan. Asianomistajien näkökulmasta näpistyksistä kiinni jääneille määrätään vain rangaistusvaatimuksia ja, mikäli tekijällä ei ole varaa maksaa sakkoa, hänelle ei käytännössä tule rikoksistaan seuraamusta.

18. TOIMENPIDE:

Kiirehditään yhdyskuntaseuraamustoimikunnan esityksen sakkopalvelusta toimeenpanoa eritoten toistuvien myymälävarkauksista määrättävien sakkojen maksamatta jättämisen seurauksena.

Vastuutaho: Oikeusministeriö

Mittarit: Poliisille ilmoitetut myymälävarkaudet, lakimuutoksen nojalla määrätty rangaistukset

Myymälävarkauksiin syyllistyvät henkilöt saattavat myös optimoida anastuksensa siten, että kiinni jäädessään he eivät saa muuta rangaistusta kuin sakkoa. Näpistyksiin syyllistyvät usein samat henkilöt toistuvasti. Tämä yhdessä sen kanssa, että tekijän ollessa varaton hänelle ei käytännössä tule rikosoikeudellista seuraamusta teoistaan, voi vaikuttaa näpistysten määrän kasvuun. Näpistysten kasvun lisäksi asialla on vaikutusta työturvallisuuteen, kun uhkaavat tilanteet lisääntyvät. Sisäasiainministeriön työryhmä esitti poliisin ohjeiden ja toiminnan yhdenmukaistamista siten, että tekoon toistuvasti syyllistyvien teot käsiteltäisiin varkauksina. Suositus ei ole vaikuttanut merkittävästi rikosprosessin myöhemmissä vaiheissa ja useisiinkin omaisuusrikoksiin lyhyessä ajassa syyllistyvien henkilöiden teot käsitellään edelleen näpistyksinä. Poliisin ohjeistuksen muuttaminen ei estä syyttäjää tekemästä omaa, esitutkinnan tarkastelusta poikkeavaa päätöstä. Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksessä 2002:33 suunnitelmallinen rikoskierre nosti teot kokonaisarvostelussa varkaudeksi. Päätöstä on kuitenkin tulkittu eri tavoin sen osalta, riittävätkö lukuisat lyhyessä ajassa tehdyt yksittäiset näpistykset siihen, että teot eivät kokonaisuutena arvostellen ole vähäisiä.

19. TOIMENPIDE:

Toteutetaan alueellinen pilotointihanke nopeutetusta menettelystä muiden kuin rangaistusvaatimusmenettelyssä käsiteltävien myymälävarkauksien osalta.

Nopeutetussa menettelyssä poliisi tutkii yksinkertaiset ja selvät myymälävarkauksetapaukset suppeassa esitutkinnassa, jonka perusteella syyttäjä tekee nopeutetun syyteharkinnan ja tuomioistuimien käsittelee asian pikaisesti. Toimenpiteen vaikuttavuutta ao. rikollisuuden määrään ja sen vaikutuksia rikosprosessiin osallistuvien viranomaisten resurssienhallintaan voidaan selvittää toteuttamalla pilotti joidenkin poliisiviranomaisten, syyttäjänvirastojen ja tuomioistuimen alueella.

Vastuutahot: Poliisi, syyttäjänlaitos, tuomioistuimet

Mittarit: Poliisin työaikaseuranta (myymälävarkauksien tutkinta), tuomioistuimien henkilöstön työaikaseuranta (myymälävarkauksien käsittely)

20. TOIMENPIDE:

Tehdään pohjoismainen vertailututkimus myymälävarkauksien ja rangaistusjärjestelmän suhteesta tehokkaimman puuttumiskeinon kartoittamiseksi.

Vastuutaho: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos

Mittari: Toimenpiteen toteutuminen

Eräs elinkeinoelämään kohdistuva anastusrikollisuuden muoto, joka on myös noussut merkittävästi, on polttoainevarkaudet. Vuoden 2008 noin 5000:sta ilmi tulleesta tapauksesta määrä on noussut vuoden 2010 noin 7 000 tapaukseen. Polttoainevarkaudet keskittyvät voimakkaasti pääkaupunkiseudulle ja tapahtuvat pääasiassa ilta-aikaan. Useimmat polttoainevarkaista ovat suomalaisia keski-ikäisiä miehiä. Ulkomaalaistaustaisia on noin viidesosa.

21. TOIMENPIDE:

Polttoainetta myyville asemilla otetaan käyttöön tarvittavat tekniset suojautumiskeinot.

Vastuutahot: *Öljyalan keskusliitto, bensiinikauppioiden liitto*

Mittari: Poliisin tietoon tulleiden polttoainevarkauksien määrä

2.5 Yritysten tietopääomaan kohdistuvat riskit

Suomalaisten yritysten tärkein pääoma on tieto. Laittomassa taloudellisessa tiedustelussa ja muissa tietopääomariskeissä on kyse pitkäaikaisesta, strategisesta uhasta Suomelle. Usein yrityksillä ei ole riittäviä edellytyksiä suojata tietopääomaansa. Monille yrityksille keskeisen yrityssalaisuuden määrittely on yhä ongelma. Lisäksi tiedon merkitystä ei mielletä tarpeeksi tärkeäksi. Suomalainen turvallisuuskulttuuri kohtaa haasteita erityisesti kasvavissa ja kansainvälistyvässä yrityksissä. Lisäksi lahjakkaiden ja osaavien ihmisten lähtö Suomesta on uhka kansalliselle tietopääomalle. Tietopääoma on nähtävänä myös huoltovarmuuskriittisenä asiana.

22. TOIMENPIDE:

Yrityksille raportoidaan säännöllisesti tietoturvahuksista ja yritysvakoilun uhkista perustettavan turvallisuusportaalin kautta.

Vastuutahot: *Viestintävirasto (CERT-FI), Suojelupoliisi, Keskusrikospoliisi, TIVAt*

Mittarit: Tilannekuvaportaalien käyttäjätyytyväisyys ao. teemojen osalta, portaalin käyttöaste

Teollisuuteen kohdistuvista rikosuhkista 40 % on Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen yritysuhritutkimuksen mukaan haittoja aiheuttavia yrityksen tietojärjestelmiin kohdistuneita hyökkäyksiä ja 12 % yrityssalaisuuden urkintaa. Tietojärjestelmiin kohdistuneet hyökkäykset ovat suurin ryhmä teollisuuteen kohdistuvista rikoksista. Kuitenkin vain 2 % näistä teollisuusyritysten tietopääomaan kohdistuneista rikoksista ilmoitetaan poliisille. Tutkimuksesta ei yksiselitteisesti ilmene, miksi näin on. Ilmoitusalttiutta heikentäviksi seikoiksi todettiin mahdollinen näytön puute, tapausten luonteen epäselvyys sekä se, ettei rikoksen tekijästä usein ollut varmuutta. Yritystoiminnassa keskimäärin parhaiten hoidettu rikossuojautumisen osa-alue on tutkimuksen mukaan kuitenkin nimenomaan tietoturvallisuus. Tämän perusteella on ilmeistä, ettei elinkeinoelämän ja viranomaisten yhteistyö tietopääoman suojaamiseksi rikosprosessin keinoin ole vielä korkealla tasolla.

23. TOIMENPIDE:

Selvitetään säännöllisesti yritysten tietopääomaan kohdistuneiden rikosten laatua, määrää ja muita tekijöitä osana laadittavaa yritysten rikosturvallisuuden osoitinjärjestelmää.

Vastuutaho: *Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos*

Mittari: Toimenpiteen toteutuminen

Yrityksille tulee olla kannustimia kehittää turvallisuusosaamistaan. On tärkeää, että yritykset Suomessa ymmärtävät, että viranomaiset vaativat kaikilta samanlaisilta yrityksiltä samoja asioita turvallisuuteen liittyen. Siksi on olennaista, että suomalaista turvallisuuskulttuuria viedään eteenpäin viranomaisten ja elinkeinoelämän tiiviissä vuorovaikutuksessa. Yritysten suojaavan tiedon käytettävyyden ei tarvitse olla samaa luokkaa kuin muun tiedon käsittely.

24. TOIMENPIDE:

Liitetään startup-yritysten julkisrahoitukseen kannustin tietoturvan kehittämiseksi heti toiminnan alkuvaiheessa. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi lisäämällä standardoidun kaupallisen tietoturvapaketin tai KATAKRI-auditoinnin edellytys korotetun starttirahoituksen saamiseksi. Lisäksi nostetaan yritysten tietoturvan parantamisen edellytyksiä laatimalla asiasta suositukset ja mallilausekkeet yritysten jatkuvuudenhallintaa tukevan SOPIVA-hankkeen puitteissa. Varmistetaan tiedon kattava jakelu.

Vastuutahot: *Työ- ja elinkeinoministeriö, Huoltovarmuuskeskus, Viestintävirasto* (tietoturvapaketti) ja **elinkeinoelämä** (SOPIVA)

Mittarit: Toimenpiteen toteutuminen, käyttöaste uusien yritysten rahoituspäätöksissä

Lisäksi yrityksissä on panostettava entistä tehokkaampaan turvallisuuskoulutukseen ja hyvään henkilöstöhallintoon. Nämä ehkäisevät parhaiten inhimillisiä tietoturvariskejä. Jos yritysten turvallisuustietoisuutta halutaan mitata, pitää sitä myös testata säännöllisesti. Suojautumisen haasteita ovat tietopääoman tunnistaminen, asenteen omaksuminen, turvallisuustietoisuuden ylläpito ja lisääminen sekä turvallisuuteen liittyvien harhaluulojen torjuminen.

2.6 Yritysten omatoiminen varautuminen

Yritysten omatoimisen varautumisen tasosta ei ole koottua kokonaiskuvaa. Tilanne vaihtelee suuresti yrityksen koon ja toimialan sekä sijaintipaikkakunnan mukaan. Haasteet liittyvät yritysten aktivointiin ja erityisesti riskitietoisuuden lisäämiseen.

Omatoimista varautumista koskevat kaikille yrityksille yhteiset velvoitteet on kattavasti määritelty pelastuslaissa. Lisäksi yritysten toimintaa ohjaavat muun muassa työturvallisuussäännökset sekä eri aloja koskeva erityislainsäädäntö. Vaikka pelastuslaki painottaa tulipaloja, se ei kuitenkaan rajoitu niihin. Pelastussuunnittelulla voidaan esimerkiksi vastata laaja-alaisesti yritysten fyysisen turvallisuuden riskeihin sekä varmistaa myös jatkuvuudenhallintaa. Varautumista koskevaa tietoa on saatavilla runsaasti eri lähteistä. Esimerkkinä voidaan mainita Suomen Riskienhallintayhdistys Ry:n ylläpitämä PK-RH -sivusto, joka tarjoaa laaja-alaisesti tietoa yritysten varautumiseen. Lisäksi vakuutusyhtiöillä on aihetta koskevia ohjeita, suosituksia ja asiantuntemusta. Huoltovarmuuskeskus taas on kehittänyt huoltovarmuus kriittisten yritysten tarpeisiin jatkuvuudenhallintavalmiuksia arvioivan HUOVI-kypsyysanalyysin. Menetelmä olisi perusteltua laajentaa laajemmin kaikkien yritysten käyttöön.

Omatoimisen varautumisen määrää ja laatua on vaikea arvioida tai määritellä numeerisesti useistakin syistä johtuen:

- Suuryrityksissä, esimerkiksi kansainvälisesti toimivissa yrityksissä, riskienhallintaan kuuluvat oleellisena osana yrityksen omat toimenpiteet yritystoiminnan häiriöttömyyden ja kilpailukyvyn varmistamiseksi.
- Pienten ja keskisuurten yritysten omatoimisessa varautumisessa on suuria eroja; jotkut tekevät paljonkin toimenpiteitä omatoimisessa varautumisessa, jotkut vähemmän.
- Riskitietoisuudessa ja toiminnan häiriöttömyyden tiedostamisessa on suuria eroja.
- Riskienhallintaan ja omatoimiseen varautumiseen on saatavilla runsaasti informaatiota ja tukimateriaalia, joiden käyttäminen ja hyödyntäminen ovat osin vajaatehoisia.

25. TOIMENPIDE:

Edistetään yritysten omatoimista varautumista kehittämällä www.pk-rh.com -sivustoa ja varmistamalla erityisesti uusien yritysten tiedonsaanti riskienhallintaan liittyen.

Riskienhallintaan liittyvän tiedon levittäminen huomioidaan ohjeistuksissa ja tiedottamisessa, esimerkiksi Yrittäjän Opasta päivitetessä.

Vastuutahot: *Suomen Riskienhallintayhdistys Ry* (sivuston ylläpidon ja kehittämisen osalta), *Keskuskauppakamari, ELY-keskukset sekä uusyrityskeskukset* (tiedon levittämisen osalta)

Mittari: Käyntimäärä sivustolla

Vakuutusyhtiöiden palo-, vuoto- ja rikosvahinkotilaston¹¹ mukaan yrityksiä koskeva palovahinkomeno on kasvanut huomattavasti 2000-luvulla, 75 miljoonasta eurosta 140 miljoonaan euroon. Kappalemääräisesti korvattujen palojen määrä on pysynyt ennallaan tai jopa hieman laskenut: vuonna 2003 3200 kappaletta ja vuonna 2010 2600 kappaletta. Yritysten vuotovahinkotilaston mukaan 2000-luvulla on ollut kasvua sekä kappale- että euromääräisesti – 9200 kappaleesta 14000 kappaleeseen ja 33 miljoonasta eurosta 60 miljoonaan euroon.

Rikosvahinkojen osalta kehitys on ollut myönteinen. Yrityksiin kohdistuvien murtojen ja muiden perinteisten rikosten määrä on laskenut 2000-luvulla. Vuonna 2000 vakuutusyhtiöt korvasivat 8200 yrityksiin kohdistunutta rikosvahinkoa ja vuonna 2010 luku oli 4500. Euromääräisesti tarkasteltuna lasku on ollut 12 miljoonasta eurosta 9 miljoonaan euroon. Rikosvahinkojen osalta omatoimisella varautumisella on ollut huomattavaa merkitystä. Yritykset ovat varautuneet teknisillä järjestelyillä rikosten varalta. Myös vakuutusehdoissa on varautumisveloitteita.

Suurpalojen (vahinko yli 200 000 euroa) vuosittainen vaihtelu on suurta.¹² 2000-luvun kehitys on ollut huonompaan päin; 115 vuosittaisesta suurpalosta 162:een ja 76 miljoonan euron kokonaisvahingoista 122 miljoonaan euroon. Kustannustason nousu luonnollisesti vaikuttaa euromääräiseen vahinkoon korottavasti. Vuonna 2010 vakuutusyhtiöt korvasivat 141 suupaloa vahinkomenon ollessa 111 miljoonaa euroa. Suurin osa paloista tapahtui erilaisissa tuotanto-, varasto- ja liikerakennuksissa. Kun kokonaispalovahinkomeno oli samana vuonna 207 miljoonaa euroa, pieni määrä paloja (141 kpl) aiheutti yli puolet (111 M€) palovahinkomenosta. Kaikkiaan korvattuja paloja oli yli 7000 kappaletta. Sähkö on suurin yksittäinen syy suurpaloihin, joskin palojen tarkat syyt jäävät usein selvittämättä. Palonsyyn selvittäminen on kuitenkin kriittistä, koska palontutkinnalla voidaan saada tietoja siitä, miten vastaavat onnettomuudet voidaan jatkossa välttää.

Suomen Palopäälystölaiton julkaisun ”Paloturvallisuuskatsaus 2011” mukaan merkittävimmät yksittäiset tulipalojen syttymissyöt liittyvät koneisiin, laitteisiin ja prosesseihin. Nämä aiheuttivat 3250 tulipaloo. Pelastuslaitokset suorittivat kyseisenä vuonna 14700 sammutustehtävää. Tahallaan aiheutetut palot ovat edelleen iso ongelma. Kaikista

¹¹ Finanssialan Keskusliitto, *Palo- vuoto- ja rikosvahinkotilasto 2010*

¹² Finanssialan Keskusliitto, *suurvahinkotilasto 2010*

paloista vuonna 2011 pelastusviranomaiset ovat arvioineet tahallaan sytytetyiksi 1205 kappaletta. Osa näistä on kohdistunut yrityksiin. Vakuutusala on laatinut tuhopolttojen torjuntaan suojeleluohjeen, jossa luetellaan vaatimuksia torjuntatoimissa.

Pelastuslain 42 §:n mukaan poliisin on suoritettava palontutkinta, kun palossa on joku menehtynyt tai loukkaantunut vakavasti sekä silloin, kun palosta on aiheutunut huomattava omaisuusvahinko. Hallituksen esityksessä edellä mainittuna omaisuusvahinkona pidetään vakuutusalan käyttämää suurpalon määritelmää.

26. TOIMENPIDE:

Laaditaan yritysten omatoimisen varautumisen tueksi pelastussuunnittelukriteeristö ja -suunnitteluohje, joka tukee pelastuslaitosten yhdenmukaista riskien arviointiin perustuvaa valvontasuunnittelua. Selvitetään kriteeristön soveltuvuus liitettäväksi kansalliseen turvallisuusauditointikriteeristöön ja sovellettavaksi tarkastustoiminnassa. Lisätään pelastussuunnittelua koskeva osuus auditointikriteeristöä päivitettäessä, mikäli edellytykset täyttyvät.

Vastuutahot: *Sisäasiainministeriö, SPEK, aluepelastuslaitokset, Suomen Palopäällystöliitto*

Mittarit: Kriteeristön käyttöönotto (yrityksiin kohdistuvassa tarkastustoiminnassa) pelastuslaitoksittain, suunnitteluohjeen käyttöaste yrityksissä

Palojen ja niiden syiden tutkinta eri toimijoiden toimesta ei ole riittävän yhdenmukaista. Rikos- ja muut edellä mainitut tapaukset tutkii poliisi. Kuitenkin lukuisat palot, joissa luonnollista sytymissyytä ei tiedetä, jäävät tutkimatta tai tutkinta ei ole kattavaa. Eri tahojen osaamista ja tietoja ei käytetä riittävästi, esimerkiksi näistä Turvatekniikan keskus TUKES ja vakuutusala. Myös julkisuussäännökset ja ohjeet vaikeuttavat viranomaisten ja vakuutusalan yhteistyötä. Pelastusviranomaisten tietojärjestelmään Prontoon kirjataan runsaasti erilaista tietoa paloista ja niiden syistä. Näitä tietoja ei kuitenkaan voi luovuttaa vakuutusyhtiölle muissa kuin liikenneonnettomuus tapauksissa. Tiedoilla olisi merkitystä palojen torjunnassa ja useissa muissakin asioissa, kuten esimerkiksi tuote-turvallisuudessa. Tulipalojen ja muiden onnettomuuksien aiheuttamat välilliset vaikutukset kohdistuvat myös itse yritystoimintaan ja sen jatkuvuuteen. Sisäisten uhkien ohella yritystoimintaan kohdistuu myös ulkoisia uhkia, jotka voivat vaarantaa toiminnan jatkuvuuden. Nämä liittyvät erityisesti tieto- ja viestiliikenneinfrastruktuuriin sekä sähköjakelun toimivuuteen. Ongelmat ovat konkretisoituneet viime aikojen myrskytuhoissa ja niiden aiheuttaminen sähkö- ja viestiliikennekatkojen yhteydessä.

27. TOIMENPIDE:

Selvitetään yrityksiin kohdistuvien suurpalojen tutkintaan liittyvä viranomaisten ja muiden toimijoiden välinen yhteistyö siten, että tutkintaprosessien tulokset kehittyvät ja päällekkäiset toiminnot minimoidaan. Lisäksi selvitetään mahdollisuudet laajentaa PRONTO-järjestelmästä saatavien tietojen julkisuutta siten, että se on nykyistä paremmin omiaan edistämään palojen ja onnettomuuksien torjuntaa. Laaditaan yhteistyön laajentamisesta sekä tietojärjestelmän julkisuudesta tarvittavat säädösmuutokset.

Vastuutaho: *Poliisi, sisäasiainministeriö, aluepelastuslaitokset, Finanssialan keskusliitto*

Työtapaturmien määrä kasvoi vuonna 2011 yli 6 prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Vakuutuslaitokset korvasivat vuonna 2011 noin 132 000 palkansaajille sattunutta työtapaturmaa. Näistä työpaikkatapaturmia oli 110 000 ja työmatkatapaturmia 22 000. Lisäksi korvattiin 7 000 yrittäjille sattunutta työtapaturmaa. Palkansaajille sattui 31,5 korvattua työpaikkatapaturmaa miljoonaa työtuntia kohden. Tapaturmataajuus on noussut vuosina 2009-2011 noin 8 prosenttia. Teollisuudessa sattui ennakoarvion mukaan vuonna 2011 noin 22 000 työpaikkatapaturmaa, mikä on noin 3 prosenttia enemmän kuin vuonna 2010. Rakentamisen toimialalla työpaikkatapaturmia sattui saman verran kuin edellisvuonna eli noin 15 000. Samaan aikaan tehdyn työn määrä kuitenkin kasvoi, mikä merkitsi vahinkotaajuuden laskua. Rakentamisen toimialalla on viime vuosina panostettu voimakkaasti työturvallisuuteen ja sitä koskevaan lainsäädäntöön, mikä myös vaikuttaa vahinkotaajuutta alentavasti. Suurten yritysten omat vahinkotaajuudet ovat pudonneet keskimäärin 29 prosenttia vuodesta 2007 vuoteen 2010. Hyvä kehitys heijastuu myös aliurakoitsijoiden turvallisuuden kehittymiseen. Työpaikkatapaturmissa kuoli vuonna 2011 28 työntekijää, edellisvuonna 33 työntekijää.

Kaupan alalla suurten kauppakeskusten kaltaiset rakennus- ja yleisökeskittymät muodostavat henkilö- ja omaisuus-turvallisuuden kannalta riskikohteita. Pelastustoimen näkökulmasta haasteena on kohteiden omatoimisen varautumisen, erityisesti pelastussuunnittelun koordinaatio. Pelastuslaki velvoittaa omistajaa, kiinteistön haltijaa sekä toiminnanharjoittajaa pelastussuunnittelun osalta. Usean toiminnanharjoittajan kohteissa, joissa kiinteistön omistus ja toiminta on eriytetty toisistaan, pelastussuunnittelu ja edelleen omatoiminen varautuminen ei kuitenkaan välttämättä muodosta koordinoitua kokonaisuutta. Vaarana on tällöin, ettei onnettomuuksia pystytä riittävän tehokkaasti ennaltaehkäisemään ja että erityisesti vaaratilanteissa henkilö- ja omaisuusturvallisuus vaarantuvat. Tarkoituksenmukaisinta voisi olla edellyttää tällaisissa kohteissa yhtä suunnitelmaa, jolla katettaisiin kaikki liikekeskuksessa tai vastaavassa tapahtuva toiminta. Tämä ei välttämättä edellytä säädösten tarkistamista, vaan voisi perustua myös valtakunnalliseen ohjeistukseen sekä hyvien käytäntöjen jakamiseen.

28. TOIMENPIDE:

Laaditaan suositus monitoimitilojen poistumisharjoituksista ja kauppakeskusten turvallisuustoimintamallista.

Vastuutahot: *Kaupan liitto, Finanssialan keskusliitto, MARA, SPEK, työntekijäjärjestöt sekä sisäasiainministeriö*

Mittarit: Suosituksen ja turvallisuustoimintamallin käyttöönottoaste, poistumisharjoittelun määrä vuositasolla

3. Strategian toimeenpano ja seuranta

Strategiassa esitetyt toimenpiteet toteutetaan vastuutahojen toimesta näiden harkinnan mukaisesti. Sisäisen turvallisuuden ohjelmaan sisällytetyt toimenpiteet toimeenpannaan vastuutahojen tulosohejuuksella. Strategian toimeenpanoa tullaan seuraamaan sisäisen turvallisuuden ohjelmaan sisällytettävien toimenpiteiden osalta osana ohjelman seuranta ja muiden toimenpiteiden osalta seurannasta vastaavat yritysturvallisuuden kansallinen yhteistyöryhmä ja sen sihteeristö.

Liite 1

Strategian valmistelu

Asiantuntijatyöryhmän tehtävänä on ollut valmistella elinkeinoelämän ja viranomaisten yhteinen strategia yritystoiminnan turvallisuuden parantamiseksi.

Sisäasiainministeriö asetti asiantuntijaryhmän 7.10.2011. Ryhmän puheenjohtajana on toiminut turvallisuus- ja riskienhallintajohtaja Markku Rajamäki Itella Oyj:stä. Asiantuntijaryhmän muut jäsenet ovat olleet:

Yritysturvallisuusjohtaja	Rauno Hammarberg	Nokia Oyj
Hallitussihteeri	Jan Hjelt	Työ- ja elinkeinoministeriö
Yritysturvallisuustoimiston päällikkö	Jyrki Hollmén	Elinkeinoelämän keskusliitto
Suunnittelija	Lauri Holmström	Suojelupoliisi
Neuvotteleva virkamies	Jorma Immonen	Työ- ja elinkeinoministeriö
Erikoissuunnittelija	Mika Junninen	Oikeusministeriö
Johtaja	Risto Karhunen	Finanssialan Keskusliitto
Valmiusjohtaja	Janne Koivukoski	Sisäasiainministeriö
Päälakimies	Timo Koskinen	Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö
Turvallisuusjohtaja	Juha Pekkola	Puolustusministeriö
Poliisiylitarkastaja	Jyrki Pelkonen	Poliisihallitus
Varautumisjohtaja	Karim Peltonen	Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö
Asiantuntija	Kaisa Saario	Keskuskauppakamari
Poliisitarkastaja	Antti Simanainen	Sisäasiainministeriö
Tutkija	Venla Salmi	Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
Valvontayksikön päällikkö	Seppo Sihvonen	Helsingin kaupungin pelastuslaitos
Pelastuspäällikkö	Petri Talikka	Kanta-Hämeen pelastuslaitos
Lainopillinen asiamies	Tiina Toivonen	Suomen Yrittäjät
Johtaja	Ari Tulensalo	Helsingin seudun kauppakamari
Rikostarkastaja	Markku Ranta-aho	Keskusrikospoliisi
Ylitarkastaja (työryhmän sihteeri)	Ari Ewwaraye	Sisäasiainministeriö

Valmistelun aikana työryhmä on kokoontunut kaksitoista kertaa, minkä lisäksi valmistelun eri osa-alueiden mukaiset alatyöryhmät ovat kokoontuneet useita kertoja. Työryhmän jäsenten lisäksi alatyö-ryhmissä on ollut jäsenenä ja kuultavana elinkeinoelämän ja viranomaisten asiantuntijoita laajasti.

Työryhmä on järjestänyt sidosryhmille yhden seminaarin ja yhden kuulemistilaisuuden valmistelun eri vaiheissa ja näistä saatu palaute on huomioitu lopullisessa ehdotuksessa yritysturvallisuusstrategiaksi.

SISÄASIAINMINISTERIÖ

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 VALTIONEUVOSTO
www.intermin.fi